

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

KADINA TAHAKKÜM YA DA ERİL USUN TAVIRLARI

Şevki IŞIKLI

Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü

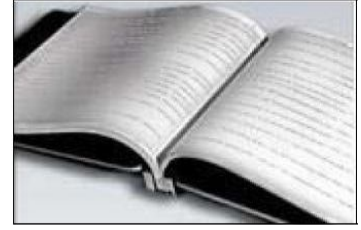
Özet: Bu metinde; kadın ve erkeklerin farklı düşünme biçimlerine sahip oldukları; genelde düşünmenin, özel ise felsefi düşünmenin erkeklere mahsus bir etkinlik olduğu; kadını ikincil, ardıl ve ek gibi gören eşitsizlikçi terminoloji ve kurumların kadına tahakküm ve şiddete yol açtığını; yeryüzünde gerçek bir cinsiyet barışının sağlanabilmesi için -tümü eril usun (yani erkek aklının) ürünü olan felsefe, din, siyaset, hukuk ve adalet gibi sosyal kurumların- epistemolojik ve ontolojik unsurlarının tespit edilerek cinsiyetçi unsurlar içermeden yeniden kurulması gerektiği biçimindeki feminist argüman tartışılmaktadır. Metinde, eril usun kadına tahakküm mekanizmasını nasıl inşa ettiğine dair aranan yanıtta ağırlıklı olarak kadın yazarlardan alınmış metinler üzerinde, postmodern bir yaklaşımla felsefi çözümlenmeler yapılmıştır. Tartışma; yaratılış miti, erkek filozoflar, modern bilim, bilimsel yöntem, ikili karşıtlıklar, kadının nesneliliği, annelik, doğurganlık, aile, kamusal alan, özel alan, üretim, tüketim ve şiddet gibi kavramlar etrafından sürdürülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Cinsiyet Eşitliği, Kadın, Eril Us (Erkek Aklı), Dişil Us (Dişil Us)

THE DOMINATION OF WOMEN OR ATTITUDES OF MIND OF MAN

Abstract: In this text, it is analyzed the feminist argument claims that man and women have a different ways of thinking; in generally thinking is mental activity which belongs to man, especially philosophical thinking; the non-equalitative terminologies and the constitutions that account the women as a supplement and consequent and derivative which lead to dominate women and to violence; through the describing the ontological and epistemological element of social constitution like philosophy, religion, politics, law and justice that is all production of mind of man it is necessity to reconstruct all of them without any sort of gender element as to achieve a real peace of genders in earth. In the text, it is looking for an answer the question that how do mind of man construct the mechanism dominate the woman, so as to do this it is analyzed that some kind of text its writer is woman rather than man's text. The subject is maintaining via concepts like myth of creation, male philosophers, modern science, scientific method, binary contradictions, objectiveness of woman, maternity, fertility, family, public space, private space, production, consumption and violence and so on.

Key words: Gender, Gender Equality, Woman, Feminism, Mind of Woman, Mind of Man

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

1. GİRİŞ

Bugün kadın sorunu, kadınların sorunu olmaktan çıkmış, erkeğin ve insanlığın sorunu haline gelmiştir. Kadın sorunu, kadının şiddet görmesinden, öteki haline getirilmesinden, kurumlarda sayısal olarak yetersiz istihdamdan, yasa önünde eşitlikten çok daha farklı boyutlar içermektedir. Eril düşünme biçimi bunlardan biridir. Bu makalede kadın sorunu, eril düşünme biçimi açısından ele alınmaktadır.

Amaç: Cinsiyet farklılığının farklı düşünme biçimlerine, örneğin eril uslamlama veya dişil uslamlamaya yol açtığını, farklı düşünme biçimlerinin ise farklı tutumlar ve farklı toplumsal kurumlar inşa ettiğine dair feminist argümanı serimlemek, onu desteklemek, böylece postmodern zamanlarda kadın sorununa fundamental bir çözüm önermektedir.

Kapsam: Eril usun dişil usu baskı altına alan tavırları mantık, bilgi, bilim, varlık, din, aile ve hukukla sınırlandırılmıştır. Bu alanlardaki örnekler çözümlenmiştir.

Yöntem: Literatür taraması yapılmış, genelde yazarı kadın olan metinler tercih edilmiş, elde edilen veriler felsefi ve yapı-sökümcü bir teknikle çözümlenmiştir.

Araştırma Problemi: Araştırmayı, şu esaslı sorun yönlendirmektedir: Eril us, dişil usu baskı altına alan mekanizmayı (felsefi, dini, siyasi vb.) nasıl inşa etti, nasıl sürdürüyor, her zaman sürdürebilecek mi?

Yani eril usun tahakkümünden kurtulmanın bir yolu var mı?

Kurumsal Çerçeve ve Kısıtlar: Araştırma metni, iki değerli klasik mantık, karşıtlıklar epistemolojisi, tümevarımcı bilimsel yöntem ve düalist ontolojiye temellenen klasik ve modern düşünme tarzının, genelde cinsiyet, özelde ise erkek aklı açısından eleştirisini sunmaktadır. Buna göre eril us, hem klasik hem de modern dönemdeki büyük toplumsal yıkımlardan birinci derecede sorumlu tutulmalıdır.

2. CİNSİYET TANIMININ METONİMİK KATMANLARI

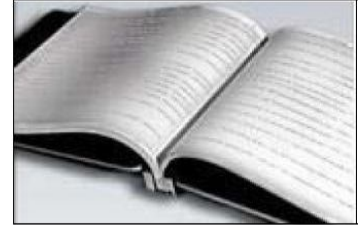
a) Yapıyı Kuran Tanımlar

Cinsiyetin ilk, en genel ve çoğu zaman tek sanılan tanımı, birçok sayılı barındır ki o da şöyledir:

“Cinsiyet, insanın kadın veya erkek olma durumudur” (Ataman, 2009: 40).

Cinsiyetin bu ilk ayrımı ve temel tanımı, ayrımlara ve yol açtığı büyük sistem dönüşümlerine duyarlı olmayanların, geleneksel düşünceden beslenip geleneksel düşünmenin ve alışkanlığın rahatlığında ikamet edenlerin kolayca onaylayabileceği hatta çoktan onayladığı bir tanımdır. Bu tanım, bu açıdan tamdır; eksik veya fazlası yoktur. Tespit edilen farklı durumlar ise düzeltilmesi gereken aykırılık veya bir sapmadır; bu yüzden ötelenir ve törpülenirler.

Cinsiyetin geleneksel tanımı, klasik mantıksal uslamlamayla temellendirildiği, örf, adet ve uygulamalar tarafından kurumsallaştırıldığı, kurumlar tarafından

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

güçlendirilip hâkimiyetinin tesis edildiği, hukuk tarafından muhafaza edildiği dikkate alındığında her ayırım, bir kuvvetli ayırmacı uygulamanın imkânını hazırlar hatta ayırmacılığı edimselleştirir. Klasik mantığın mantık değişmezlerinden ilk ikisinin “ve” ile “veya” değişmezlerinin eleştirel olmayan, postmodern olmayan bir kullanışı burada gözlenir:

Kadın veya erkek olmak...

Durum, *informatif* olduğu kadar *normatiftir* de. Zahirî bir seçeneçlilik söz konusudur. *Kadın veya erkek olmak* yüklemindeki “veya” değişmezi, onayını dirimbilimden almış görünür fakat din, hukuk ve örf ile teyit edilmiş, desteklenmiş ve korumaya alınmış bir yüklemidir. Klasik cinsiyet tanımı, ayrıca bir *tasarım* yahut *tasvir* olmadığından, deneyimin sabitletiği ve sayıların kaydettiği bir olgu olarak gündeme çoktan girmiş olsa da “veya” ayırımını ve koşulunu ihlal eden dirimbilimsel bir vakıa, acil terapi, tedavi, işlem (cerrahi operasyon), telkin, tenkit, tehdit, tecrit ve tanzimi davet eden bir anomali, sapma, sapkınlık olarak değerlendirilir. Tanım, “ağyarını mani, efradını cami” bir tanımdır ve klasik koşullarını taşır.

Cinsiyetin başka tanımları da yapılabilir ve yapılmıştır. Tanımlama ve yeniden tanımlama için yeterince zaman yok. Yapılmış tanımlar ya klasik ya da neoklasikler. Değişimin teknolojik gelişme treni peşine takıldığından beri tanımlar, sürekli “yeniden” yapılıyor. Her seferinde tanım genişliyor ve gittikçe rafine

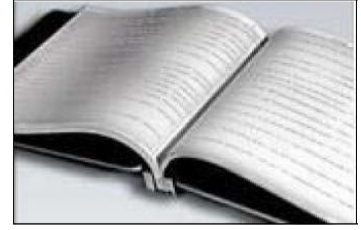
anlamına kavuşuyor. Yeniden tanımlama, zamana bağlı artan işlevleri içerdiği için *art zamanlı (diachronical)*, tanımın yapılma zamanının içinde bulunduğu toplum ve kültüre dolayimli olduğu için *eş zamanlı (synchronical)* kategorilerinde gerçekleşir. Cinsiyetin kültüre ve topluma duyarsızlığının imkânsızlığını işaret eden ve ona dayan bu ikinci tanım şöyledir:

“Cinsiyet, toplumsal ve kültürel olarak yapılandırılmış erkeksellik ve kadınsallık kategorileridir” (Ataman, 2009: 41).

Herkesin üzerinde ittifak edebileceği kadın olma (*kadınlık*) yahut erkek olmayı (*erkeklik*) tanımlamanın işlevsizliği, bir bollukta mevcut tanımların çözümlenişinin bereketi yüzünden de fark edilir. Kadınlık veya erkeklik dışındaki cinsiyetlere (LGBT) yönelik egemenin tutum, eylem ve söylemlerinin yasa dışı olduğuna karar verilmesi gerekir. Feminizm denilen dişil us ile cinsiyet kavramlarının birlikte mevcudiyeti açıklanmaktadır. Gerçekte dişil us, cinsiyete temellendiğinden cinsiyet ile feminizm arasında şöyle bir ilişki söz konusudur:

“Feminizm daha çok kadını vurgulayan bir kavramken cinsiyet hem erkek hem de kadın kimliklerinin karmaşık toplumsal yapılanması anlamında kullanılır. Bazı feministler gender (siyasi) anlamındaki cinsiyeti, sex (biyolojik) anlamındaki cinsiyetten ayırmaktadırlar” (Ataman, 2009: 41).

Cinsiyetin toplumsal cinsiyet (*gender*) ve biyolojik cinsiyet (*sex*) olarak ayırımı, kadın hakları ajandasında oldukça yenidir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

Feminist hareketin 1960'lerden itibaren hız kazanması ve yaygınlaşmasıyla birlikte kadın üzerindeki toplumsal yaptırıma daha güçlü vurgu yapmak için üretildiği görülmektedir. Belli bir cinsiyetle doğan birey, toplumun kültürel unsurlarıyla (nesnelere ve değer yargıları) büyür ve büyüme esnasında cinsiyeti, toplumsal bir karakter kazanır. Yoksa yeni doğan çocuğun cinsiyeti, toplumsal cinsiyet değildir.

Toplumsal cinsiyet, eşitliğe değil, eşitsizliklere gönderme yapan dolaysız bir göstergedir. Psikolojik, fizyolojik veya biyolojik değil, psiko-sosyal, kültürel, pedagojik ve antropolojik durumları referans eder. Cinsiyet rolleri, bu yüzden biyolojik farklılıklara göre değil, kültürel unsurlara göre şekillenir.

Eşitsizlik meselesinde, biyolojik farkların yol açtığı farklı cinsiyet rolleri, zaten tartışma konusu yapılmamaktadır. Tartışmaya yol açan, eril usun (*mind of man*) doğayı aşması, kültüre bulaşmış, kültürleşmiş eril usun dişiyi tasvir etmeye girişmesi, bunda da başarılı olmasıdır. Eril us, kadını olduğu gibi olması gerektiği gibi, yani belli yönde tanımlar:

“[K]adın doğası gereği güçsüz, bağımlı, edilgen ve itaatkâr gösterilmektedir” (Çimen, 2011: 48).

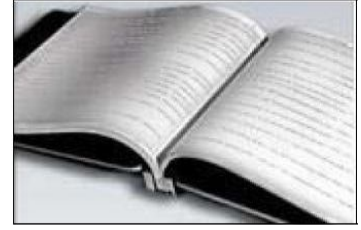
Doğal olarak zayıflık, can alıcı bir çelişkidir. Eğer eril usun iddia ettiği gibi kadın, doğal olarak zayıf olsaydı, doğal süreçlerde yok olup giderdi. Onu, bugüne ileten erkeğin güçlü kolları olamaz. Kadınların, ereksiz kaldıklarında en az

erkekler kadar yaşama tutunduklarına dair sayısız olay tespit edilmiş durumdadır.

Güç; odun kırmak, bina inşa etmek, kanal açmak, toprağı çevirmek, hayvanları otlatmak veya boğazlamak ise kadının zayıf olduğuna bizi kim inandırabilir. Şimdi, bu tür işlerin erkekler tarafından yapılmakta oluşu, inşa edilmiş bir geleneğin yeniden üretilmesinden öte bir şey olmamalıdır. Kadınların, edilgen ve itaatkâr oldukları ise bir ideali yansıtır, olanı değil. Kadının geleneksel değerler tarafından tasvir edilışı, ancak geleneksel anlayışın yapıbozumuyla mümkün olduğuna dair genel kabul görmüş bir tespit söz konusudur.

Kadının epistemolojik ve ontolojik durumunun da kadın emeğiyle veya emeğin erkek tarafından sömürülmesiyle ilgili zamansal bir sorun olmadığı konusu yeterli ilgiyi henüz görmüş değildir. Örneğin kadın, feminizmin sık ve yoğun eleştirilerine maruz kalan kapitalizmin alternatifini olmayan ve onun yol açtığı sorunların çözümüne talip olan sosyalist sistemde bile emek, beden, üreme ve cinsellik bağlamına aktarılarak eril usun kontrolü altında tutulmaya çalışılmıştır. Cinsiyet, eril usun belirlenimine sosyalist sistemde de açık tutulmuştur. Rusya pratiğiyle ilgili şu tespit önemlidir:

“Önce eşcinsellik yasaklanır ve ceza kapsamına alınır. 1936 yılında çıkarılan ‘Anne ve Çocuğun Savunulması’ kararnamesiyle kadınların devrim ertesinde aile hukukunda elde ettikleri bütün kazanımlar geri alınır. Kürtaj yasaklanır. Zina ve

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

gayri meşru çocuklar gibi kavramlar yeniden kullanılmaya başlanır. Boşanma neredeyse imkânsız denecek kadar zorlaştırılır” (Osman, 2009: 19).

Sınıf ayrımları ve her türlü ayrımın ortadan kaldırılması idealinin edimselleşme sürecine eşlik eden en önemli kayıp, kadının ilk yirmi yıl içinde bütün yasal kazanımlarını kaybetmiş olmasıdır: Anlaşılır fakat öngörülmemiş bir sonuçtur bu. Zira Marksizm, cinsiyeti eşitlikçi düzeyde içeren bir örgütlenme, cinsiyeti açıklayan bir yaklaşım sunmaz ve bu yüzden de her yeni “sistem”de kadın bedeninin denetimi, eril iktidarın dil, cinsellik, din, ideoloji ve diğer değerler tarafından sürdürülür. Değil mi ki sistemci olan eril ustur.

b) İndirgemeci Tutumlar ve Öteki Cinsiyetler

Cinsiyet tanımındaki ana bileşeni tikel evetleme (veya) olan meşhur ve sözde meşru tanım, tam olmayabilir. Klasik tanımların, cinsiyeti tanımlarken indirgemeci bir yaklaşımla başka birçok unsuru dışlar. Örneğin Lezbiyen, Gay, Biseksüel ve Transseksüel (LGBT) cinsiyetlerini.

Klasik tanım, insanları “dişi ya da er” kategorisine, bu iki kategoriden birine dâhil olmaya zorlar. Yalnızca iki cinsiyeti tasvir eden heteroseksüel tanımların kategorik sınırlılıkları, salt epistemolojik olmadığı gibi kesinlikle ontolojik de değillerdir. Onlar daha çok kültürel, doğada olmayan, doğaya sonradan ilave edilmiş, ek yapılmış, başka bir ifadeyle sonradan inşa edilmiş zaman zaman ciddi tehlikeler yaratan bir tabu ve kültür.¹

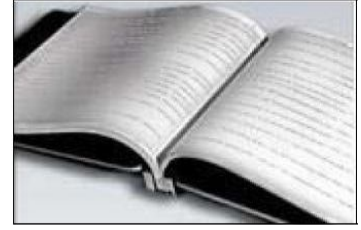
“Heteroseksizm, sadece “eşcinsellerin dışarıda tutulduğu bir toplum modeli yaratılması”yla sınırlandırılmayacak kadar tehlikeli bir işleve sahip” (Özsoy, 2012: 8).

Örneğin örgütlenme hak ve özgürlüğü, cinsiyet söz konusu olduğunda aynı sosyolojik ve hukuki düzeyde savunulamamaktadır. Lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transseksüelleri temsil eden LGBT dernekleri, hak ve özgürlükler idealinin şaheseri insan hakları evrensel bildirgesinin genel ruhuna ve özellikle teşvik etme ve yayınlattırma ile ilgili maddelerinin yönelimine muhalif olarak eril usun yol açtığı heteronormatif hukukun tehdidi altındadır. Tehdit, tehdit olarak kalmamakta, LGBT dernekleri söz konusu olduğunda istatistiksel bir zorunlulukla gerçekleşmektedir.

Dernekleşme hak ve özgürlüğünü koruyan hukukun aşması gereken en bariz çelişkiyle karşı karşıyayız: Hak ve özgürlüğü yayınlattırma. Eril düzenin devamını sağlayan heteroseksüel cinsiyet ve onu besleyen, büyüten, koruyan ve güçlendiren heteronormatif tüze, bir özgürlüğün teşvik edilmemesi ve yaygınlaştırılmaması şartıyla dernekleşmesine, sosyolojik anlamda kurumsallaşmasına izin vermektedir:

Dernekleşme hak ve özgürlüğünü koruyan hukukun aşması gereken en bariz çelişkiyle karşı karşıyayız: Hak ve özgürlüğü yayınlattırma. Eril düzenin devamını sağlayan heteroseksüel cinsiyet ve onu besleyen, büyüten, koruyan ve güçlendiren heteronormatif tüze, bir özgürlüğün teşvik edilmemesi ve yaygınlaştırılmaması şartıyla dernekleşmesine, sosyolojik anlamda kurumsallaşmasına izin vermektedir:

¹ LGBT'nin ötekileştirilmesi, tabunun icadıyla yakından ilgilidir. Burada tabu, yalnızca enstest değil, homodur da.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

“[E]şcinsellerin çoğu, yaşadıkları ihlalleri -açık edilme ya da ayrımcılığa uğrayacağı kaygısı ve sürecin mutlaka aleyhine sonuçlanacağı inancıyla - zaten yargıya taşımamaktadır. Bu durum, yargının homofobik tutumunu zorlamaktan ziyade, beslemektedir” (Özsoy, 2012: 9).

Eril usun harika erişimlerinden biri olan toplumsal sistem, tüm aygıtları ve imkânları ile “resmi ve zorunlu cinsel yönelim” olan heteroseksüelliği dayatır. Böyle bir baskı ortamında LGBT varoluşun tehdit olarak algılanması da bu tehdidin zayıflatılması tehlikesiyle ilgilidir. Üstteki alıntının sahibi uzmana göre eşcinselliğin reddi, bir ideoloji olarak tanımlanabilen ataerkilliğin kültürel ve siyasi örgütlenişinin bir biçimiyle yakından ilişkilidir.

LGBT türü dernekler, henüz dernek kurulmadan derneğin lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transeksüelliği özendirme, teşvik etme ve bu cinsel yönelimlerin yaygınlaştırması yönünde faaliyetlerde bulunması durumunda, eril kültür ve heteroseksüel yargı işbirliğinde suçlanma ve feshinin istenebileceği endişesi ve korkusunu taşıdıklarından henüz kurulma aşamasındayken dernekleşme düşüncesi akim kalmaya mahkûm edilmektedir. Eril usun alternatifinin üretecek usların yaşama ve güçlenme fırsatları sistem tarafından onlara tanınmamaktadır:

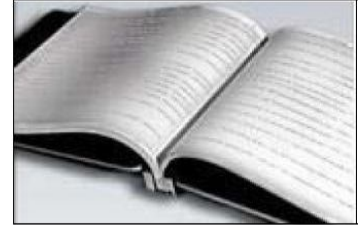
“Aslında bu teşvik /özendirme paranoyası bile önyargının boyutlarını ortaya koymaktadır. Heteronormatif mevzuatımız,

bu haliyle çoğulcu olmaktan hayli uzak, uygulamamız ise onun bile gerisindedir” (Özsoy, 2012: 10).

Heteroseksizm ataerkil aile yapısıyla ilişkisi açıklığa kavuşturulmalıdır. Ev içi emeğe ekonomik değer biçilmemesi, eril usun egemen kıldığı bir durumdur. Özel alan – kamusal alan ayrımı, kadının değeri ve konumu için hayati bir belirleyiciliğe sahiptir. Ekonomik ve siyasi değeri bulunan ev dışı ya da kamusal alan, kadının ev içine hapsedilmesiyle kadından uzaklaştırılmış, bir şekilde kadının ev dışında üretim ve tüketim sürecine katıldığı durumlarda ise düşük ücretli destek elemanı muamelesi gösterilerek kadın, kendine tahsis edilen alanda kalmaya zorlanmıştır. Ev içi emek, kapitalizm, kadının sömürülmesi arasında gözlenebilir bağlantılar tespit edilmiştir:

“Kadının ezilmişliğini yaratan iktisadi etken olarak ev içinde harcanan karşılıksız kadın emeği, cinsiyetçi işbölümüyle şekillenen ve kadını ikinci cins olarak tanımlayan erkek egemen ideoloji, kapitalizm tarafından içselleştirilerek ve yeniden üretilerek, kadın ezilmişliğini süreklileştiren etkenlerden biri olur” (Osman, 2009: 21).

Eril us; iktidarı, denetim ve kontrolü elinde tutmaya devam etmek için cinselliğin ekonomik değerini tayin etmeye devam eder. Cinsellikte mesele kadın bedeninin ekonomik değiş – tokuşu olduğunda, kadın olarak bedenini satanlar ‘ahlaksız’ ve ‘zanlı’ olarak teşhir edilir, buna karşın

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

kadın bedenini talep eden erkekler gizlenerek kayırılır (Şimşek, 2010: 8).

Eril us, erkekliğin karşısında kadını, genişlemeyi engelleyici modern dikatomilerden biri olarak icat etmiştir. Erkeğin yaşadığı cinsellik, yalnızca erkeğin yaşaması arzulan cinselliktir. Erkek, cinselliği yalnızca kendi yaşamak ister. Kadının, erkeğe özgü olan bir cinselliği, erkeklik göstergelerinden en kuvvetlisi olan “kadını ele geçirme ritüeli”ni özgürce yaşaması, eril güç, kendisine karşı bir meydan okuma olarak algılar.

Eril güç, tüm diğerleri gibi ussal değildir. Kadın cinselliğinin meydan okumasını, ussal mekanizmada eritemez. Erkek, kadının özgür cinsel deneyiminde kendine karşı işlenen bir suç bulgulama eğilimindedir. Kadın cinselliği yasak deneyimdir. Kadın cinselliği, kadının yönettiği, kadının denetimindeki, kadının arzusu olan cinsellik olarak onaylanmaz. Erkek, cinselliği ve onun sağladığı arzuyu bu açıdan tekelinde bulundurmaya ister. Kadının istediği zaman ve biçimdeki cinsellik, eril gücün zayıflatılmasını çağırır. Kadın kontrolündeki cinselliği kontrolsüz, başıboş, gayri meşru addeder.

Hayat kadını, ilginç bir şekilde erkeğin hayatını yaşayan ve yaşatan kadının hayatını imler. Kadın kontrolünde cinselliğin bu şekildeki pazarlanması, egemen toplumsal düzen tarafından her yerde ve her zaman olumsuzlanır, ötelenir, dışlanır, gizlenir. Hayat kadını, bedenini ötekinin cinsel tatminine sunduğu ölçüde

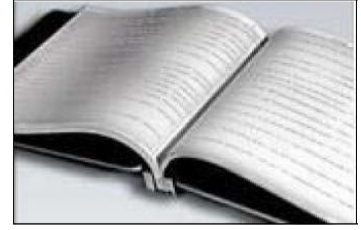
nesneleşir, kötülenir fakat meşrulaşır. Hayat kadını, erkeğin hayatının tamamlayıcı bir parçası olarak yaşamını sürdürmeye mahkûm edilir. Eril us, kendi hizmetindeki dişiliğin bu tarzdaki ötekileştirilmesi ve nesneleştirilmesindeki etik olmayan yönü görmekten acizdir.

Bedenini devlet kontrolü dışında satan kadının teşhir edilişi, erkin erkeklikle dolayımında açıklanabilir olan bir durumdur ve nesneleştirici erkek gücünün devlet otoritesi tarafından onaylanması anlamına gelir. Burada ikiyüzlülük vardır ve bu uygulanan basit bir ilke ihlaliyle ilgilidir: Bir bedenin satılabilir oluşu, onu almaya hazır başka bedenlerin varlığını gerektirir. Klasik mantık da erkek mantığı da böyle işler. Fakat alan beden erkek, satılan beden kadın olduğundan bir fuhuş baskının kadınlar gözaltına alınır, bazen teşhir edilir, ulusal haberlere konu edilir. Baskı çift yönlüdür: Baskı, hem kamusal hem özel alanda olmak üzere hem dişil olana hem de genişletilmiş cinsiyetlere yöneliktir. Sonuç şöyledir:

“Özellikle heteroseksizmin yarattığı kadın imgesi, kadınların kamusal alandaki görüngüsünü tek eşli aile kavramında irdelenmesine neden olurken, lezbiyen kadınların kamusal alandaki görünmezlikleriyle ilgilenmezken özel alandaki farklılıklarını yok sayar” (Osman, 2009: 32).

c) Cinsiyetin Genişletilmesi ve Yaygınlaştırılması

LGBT söz konusu olduğunda konu, cinsiyetin genişletilmesi ve cinselliği

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

duyulan nefret bağlamına aktararak tartışılır. LGBT haklarının feminist hareketin bir uzantısı olması, cinsiyet sorununu eril usa bir meydan okuma konusu olarak dışıl usun sunmuş olmasıyla yakından ilgilidir.

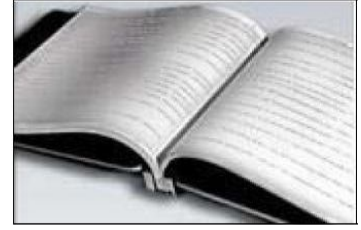
Cinsiyet eşitliği söylemi, LGBT ile başlangıçtaki ayrımcı dayanaklarını saldırıya açık hale getirmiş, eşitlikçi söylemin dikatomik, ikicil ve klasik mantıkçı yapısını görmeye davet emiştir. Cinsiyet eşitliği söylemi, eşitlikçi değildir, gelenekselin yeniden fakat genişletilmiş bir inşasıdır. Kadın ve erkeği, kadın veya erkek kategorisine genişletmek, bir açıdan kadın veya erkek kategorisine daraltmak ve bu darlığı, sınırlamayı iki seçeneğe indirgeyerek sabitlemek anlamına gelmektedir.

Farklı cinsel eğilimlerin, Orta Çağ insan tasavvuruna yakın tarzda lanetlenmesi, LGBT'lerle birlikte cinsiyetin farklı açılımlarının reddini, tam da modernizme uygun olarak karşıt iki merkez etrafında toplanılmasını düşündürür. Karşıtlık mantığı, iki kutuplu bir dünya önerir, eğer mantık ve bilimin nesnesi olmak istiyorsa birbirine göre konumlanan, biri varken diğeri yok olan, biri belirlediğinden diğeri gözden kaybolan iki merkezi kavramı başat hale getirir. Monist yapı, eşitlik söylemiyle düalist bir yapıya evrilmektedir. Eşitliğin klasik mantıksal yapısı, karşıtların birliği anlamına gelen “kadın ve erkek eşitliği” ifadesindeki “ve” değişmeziyle inşa edilir.

Modernizmi bir içsel ayrılma ile kuran klasik mantık, içsel ayrılmasında kendi

uçlarına yaklaşmış fakat yeni bir uç vermeye artık yetenekli olmadığından postmodernizmle birlikte klasik olmayan bir mantıksallığa ulaşmıştır. “Kadın veya erkek” ayrımı, hala klasik, hala moderndir. Çünkü “ve” ile “veya” kıpısında kaldığımız müddetçe özdeşlik ve çelişmezlik ilkelerinin egemenliğinden kurtulamayız, yapısı klasik düzenlerin mantıksal yapısını fark edemeyiz.

Modernizmin insanlara sunduğu bir alternatif olarak erilin yanında dışıl unsurlar, cinsiyeti gerçek anlamda genişletememiştir. Erillik karşısında dışılığın ikincilliğinin, herkesin onur ve değer bakımından eşit olduğu insan hakları evrensel varsayımında “herkes” zamiriyle içerilmiş görünse de metni yorumlayan politikacı, din adamları, ekonomist, eğitimci, planlamacı ve diğere karar vericiler tarafından metnin alımlanışı çoğu zaman öyle olmamıştır. Toplumsal yaşam pratiği, eril usun kadını kabullenmeye zorlayacak şöyle böyle bir işbölümü içerir. Eril us, hiç de adil ve eşitlikçi olmayan bu iş bölümünün “doğal/olması gereken/normal” olduğunu hem kabullenir hem de telkin eder. Bu kabul ve telkin, eril kurumların tesisini ve bekasını sağlamıştır. Burada doğa ile norm kavramının işlevsel açıdan eşitlenmesinden daha büyük bir sürpriz vardır ki o da bu ikisiyle “olması gereken” kavramı arasındaki bağdaştırımadır. Olması gereken, gereklilik kipinde dile gelir ve şimdi ve burada olmayanı üretmeyi, yeniden üretmeyi, şimdi ve burada olmayan bir ilkenin edimsel yinelemeler yoluyla yeniden

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

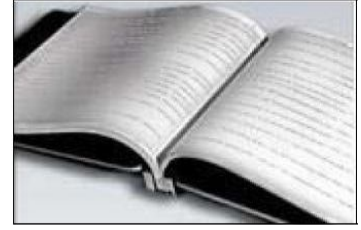
buradalaştırmayı sağlar. İşte bu metafiziktir. Eşitleme, doğal ve normal olanın metafizik sınıra değdiği yerde gerçekleşir; başka bir deyişle biyo-fiziksel nesnelere nesnellik kıpısı kayganlaşır, bulanıklaşır ve doğa ile doğaüstünü, fizik ile metafiziği birbirine değdirir.

Eşitleme, hoş görülebilir biçimde anlaşılabilir fakat bağdaştırmada mesele, neredeyse tam bir biçimde ve çoğunlukla zorunluluk kavramına genişletildiğinden “kriz” denilebilecek bir noktaya sürüklenir. Hukukun yasası, sosyolojinin normundan doğar, norm ise doğayla eşitlenmiş normallikten. Doğal olanın normal olduğu, norm kavramının kendisinden türetildiği normalliğin aslında doğallık olduğu tezi yeterince eski bir keşiftir. Fiziki bir doğa ile aşırı metafizik bir erekselliğin bağdaştırılması krizdir.

Cinsiyetin genişletilemeyişi, eğer doğa, saldırıya karşı dayanıklı ontolojik bir zemine, eleştiriye karşı güçlü epistemolojik bir yapıya sahip olsaydı, doğanın kökenselliği iddiası kendine bir dayanak daha inşa etmiş olacaktı ancak öyle olmadı. Cinsiyet, töre ve tüzede genişletilemese de gündelik yaşam pratikleri içinde tedavi edilmesi gereken birer sapma diye tanımlansa da farklı kombinasyonlarla cinsiyet genişletilmiş durumdadır. Sapma olsa da farklı cinsel deneyimlerle genişletilmiş cinsiyet, LGBT cinsiyetinde kendi delilini bulur. Sapma, genişlemenin göstergesi ve delili olur: Gösterge ve delilin aynılığı. Bir kavram olarak genişletme, mantığa; cinsiyet ise biyolojiye aittir.

Eril usun homofobik ve transfobik oluşu, onun faydacı tutumuyla ilgilidir. Cepheyi çoğaltmamak, aksine dar tutmak gibi geleneksel savaş stratejisine dayalıdır ki bu strateji, olağan olmayan savaş durumunda birçok hak ihlaline yol açar. İhlaller, Birleşmiş Milletler’in yayınladığı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi bağlamında gerçekten de ihlal midir? Bu önemli soruya Bildirgenin doğrudan bir yanıt vermediğini görüyoruz. Savaş durumu, olağanüstü durumu gösterir ki onun başka bir hukuku vardır. Eril usun homofobik ve transfobik oluşu, olağan olmayan durumlar yaratmış, dışil usun dışındaki saldırıları, savaş ilanı kabul etmiştir. Dışil usu başlangıçta kendi inşa ettiği için LGBT tarzı düşünmeyi ussal dahi bulmamakta, uzlaşılması veya pazarlık yapılması dahi söz konusu olmayan bir tür terörist girişim niteliğinde görmektedir.

LGBT tarzı düşünme, yok edilmesi, ortadan kaldırılması, kökünün kazınması gereken terör ya da virüs gibi bir girişimdir. Onunla masaya oturulmaz. Cinsiyetin LGBT türü genişletilmesinin, cinsiyete yönelik bir tür tecavüz gibi görülmesi, LGBT türü düşünmenin ve buna bağlı düşüncenin ussal olmadığı yargısını vererek LGBT türü düşünmeyi mahkûm eder. Suça karşı gösterilen orantısız ve gayri insani tepki, virüsle mücadele bağlamında olumlanır hatta desteklenir. Yasa ve gelenek, din ve ticaret, toplum ve devlet LGBT ile mücadele eder. Hatta eril us ve kadın da LGBT ile mücadele eder. Eril us ve dışil usun, LGBT ile mücadelede ortak hareket etmişler

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

midir? Bu soruyu şimdilik askıya alalım. Cinsiyeti daraltan bir hamle olarak nefret söylemi ve onun yol açtığı suça, hak ihlaline yol açtığı halde suç olarak genel kabul görmeyen tutum, eylem ve söylemlere bakalım. Alıntıyı takip edelim:

“Zira nefret suçu, özünde, fail(ler)in topluma gönderdiği bir “mesaj”dır. Fail; “salt eşcinsel / kadın / Alevi / Kürt/Yahudi/ Türk olduğun için bu suça konu eylemi sana yönelttim” demektedir. Öyleyse, bu “homofobik, ırkçı, milliyetçi” saiki ayrıca cezalandırmak, özellikle çoğunluk kimliğe dâhil olmayanların kendilerini güvende hissetmelerine sebep olur ve toplumsa barışı kuvvetlendirir” (Özsoy, 2012:10).

Cinsiyete yönelik nefret söylemi ve suçuyla failin topluma gönderdiği mesaj, olumlu bir geri-bildirim umudu taşır ki çoğu zaman bu umut bir takdir biçiminde, sessiz bir onaylanma tarzında, yakalandığında salıverilme yoluyla gerçekleşir.

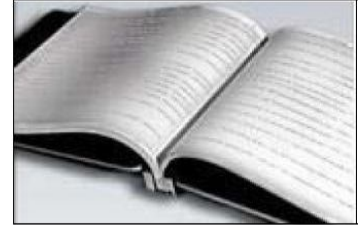
İnsanlar, her hâlükârda, Aristoteles’in dediği gibi toplumsal birer hayvan olarak kadın veya erkek kategorilerine dahil olurlar. Egemen geleneksel toplumlarda bu iki kategoriden birini benimsemeyenler, insan haklarından mahrum kalmalarının nedeni de bu kategori sorunudur. Yani burada sorun kategoriktir.

İnsan önce er, ardından dişi cinsiyetinin bilincine erdi. Cinsiyet bilincinin edinilmesinin görgül olmadığı düşünülür. Ancak LGBT cinsiyetleri, insan bilincini yeni cinsiyetlere uyanmaya zorlar. Nefret, bilincin nesnesinin varlığını onaylamaya,

böylece kavrama sürecine başlayamaması ile doğar.

Kadına yönelik suçlarda olmasa da LGBT cinsiyetine yönelik suçların önemli bir kısmının nefret saikiyle işlendiği konusunda yoğunlaşmış bir düşünceye sahip olan üstteki alıntının yazarına göre, nefret suçlarını tanımlayan yasa metninde “cinsiyet kimliği” ifadesinin yer alması, homofobi ve transfobi ile mücadelede etmek anlamında önemli bir girişimdir. Daha önce insan hakları konsepti eril us tarafından tanımlanmış, kadın hakları konsepti ise dişi usun mücadelesiyle eril us tarafından onaylanmıştır. LGBT hakları için yeni bir usa ihtiyaç var mıdır? Yoksa eril us veya dişi us, tek başlarına ya da birlikte böylesi bir genişlemeyi, dönüşümü ve farklı yollara ayrılacak bir başlangıca izin verecek bir tanımlama yapabilirler mi? Yasaya yapan eril us, nefret suçu metnine LGBT cinsiyetini içerecek bir düzenleme ekleyebilir mi?

Devleti kuran ve yasayı yapan us, erildir. LGBT eğer, dişi cinsiyet gibi bir meşruiyet ve eşitlik kazanacaksa bu devletin ve yasanın öncülüğünde gerçekleşebilir. Yasanın ve ondan türeyen ve ona temellenen yasağın, doğal evrimlerinde toplumsal yaşam pratiklerine dayanması, devletin ve yasanın öncülüğünde kazanılacak bir meşruiyet ve ardından gelecek eşitlik talepleri, tepeden inme tarzda tündengelimsel bir çıkarımdır. Görgül ve tümevarımsal olmayan bu tarz bir konumlanış, zayıftır. Yasanın amacını gerçekleştirmekten uzaktır. Yasa metnine

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

dâhil edilecek cinsiyet kimliğinin işleviyle ilgili aynı yazar şöyle söyler:

“Çünkü nefret suçları yasası, devletin; farklılıkların bir arada, eşit ve özgür bir şekilde yaşamasını garanti altına alma kararlılığında olduğunun bir ifadesidir de” (Özsoy, 2012: 10).

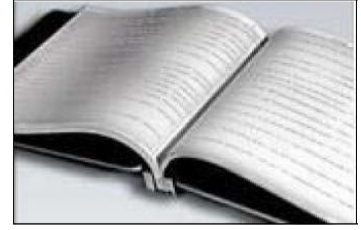
Bir arada, birlikte yaşama, eşit ve özgür bireylere mahsus bir durum mudur? Farklılıkların birlikte bulunuşunun koşulları biricik midir? Eşitlik ve özgürlük, grup içi mi yoksa gruplar üstü müdür? Tartışma özgürlükle değil, birlikte yaşama kültürünün inşasıyla ilgilidir. Sosyal kurumların inşasına izin veren, kurumları mümkün kılan güvenlik, barınma, beslenme ve eğlence erkeğin inşa ettiği eril yapılar barındırır. Erkeğin yaşamda sürüp gitmesine, varlığını devam ettirmesine olanak sağlayacak biçimde inşa edilmiştir. Kadının bedensel varlığı, el emeği ve şefkati, erkeği nesli tükenen bir hayvan olmak tehlikesinden uzak tutar. Varlığını sürdürmek, birlikte yaşamak, Hobbes’un siyaset kuramının ana önermesinin dediği gibi, maksimum fayda için birlikte yaşamak, bir tirana itaat etmek; Rousseau’nun toplum kuramının ana önermesinin dediği gibi, birlikte yaşamayı bir sözleşmeye, ortak çıkarları koruyan bir toplumun inşasını sonuç vermiştir. Ussal yapıyı kuran filozofların erkek oluşu, yapının eril us tarafından ve erkekler için kuruluşunu haber verir. Toplumsal normların yeniden düzenlenmesi ile yeni norma göre gündelik yaşamın yeniden düzenlenmesi her zaman eş zamanlı gerçekleşen süreçler olmaz. Devlet başta

olmak üzere toplumsal kurumlar eril usun ürünü olduğundan epistemolojik, ontolojik veya sosyolojik bağlamda kadının eşit yetkinlikte bir bilgilenmeye, varoluş tarzı zenginliğine ve prestije sahip olmaları ancak bir ütopyadır. Dünyada ne kadın ve erkeklerin ne de homo ve lezbiyenlerin eşit derecede özgür oldukları birlikte yaşam düzeni henüz oluşturulmamıştır. Bu yüzden cinsiyetin ideal cinsiyet düzenini imleyen eşitlikçi toplum hala bir ütopyadır.

3. ERİL EPİSTEMOLOJİ

a) Eril Usamlama Olarak Felsefe

Bilginin, “özne ile nesne arasında kurulan bağ” olduğu kabul edilir. Burada bağ biçiminde edimselleşen bilgi, öznenin nesneye dair verdiği bir yargıdır. Bu tanım; basit, genel ve uzlaşımaldır. Kendisine filozof denen ilk düşünür Thales’ten başlamak üzere, özellikle Aristoteles düşüncesinde felsefi usamlamanın erkeklere özgü olduğu çoğu zaman açık biçimde ilan, bazen örtük biçimde ima edilmiştir. Felsefe tarihi, en azından bir sistem kurmuş bir kadın filozof barındırmamıştır. Mesele, felsefi bilginin gidimli, mantıksal, refleksif, kavramsal ve sistemli oluşuyla ilgili gibi görünse de gerçekte genel olarak her tür bilginin, düşünme gücünün, hatta usallığın eril usa özgü olduğu kabulüyle ilgilidir. Kadının kavramsal düşünme yeteneğinden yoksun olduğu düşünülür. Düşünmek Sokrates’e göre “erkeğin işi”dir. Yetkin insan Aristoteles’e göre, felsefe eğitimi almış kırk yaşlarındaki bir erkektir. En iyi

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

yönetici Platon'a göre filozof erkelerdir (Bkz. Platon, 2011, 269d - 272b).

İlkin Antik eril felsefe ile ikinci olarak modern bilim ve felsefeyle birlikte kadın Batı kültüründe, felsefe, bilim ve kamu yaşamından uzak tutulmuş ve dışlanmış. Bu yüzden kadının buralarda görünmezliği vardır. Modern ve aydınlanmacı düşünme biçiminin en önemli şahsiyetlerinden Immanuel Kant'a göre kadınlar, bir tür anlama yeteneğine sahiptirler ancak bu yetenek yalnızca "güzel" üzerine iş görür. Değerli ve üstün olan ise erkeklere özgüdür:

"Güzel olan anlama yeteneği, ince duygulara yakınlığı olan her şeyi konusu olarak seçer, yararlı ancak kuru olan soyut düşünceleri ve bilgileri ise yorulmaz, itinalı ve derin anlama yeteneğine bırakır. [O]nların, dünyasal bilgelikleri akıl yürütme değil, bilakis hissetmedir" (Akt. Sacksofky, 2001: 727).

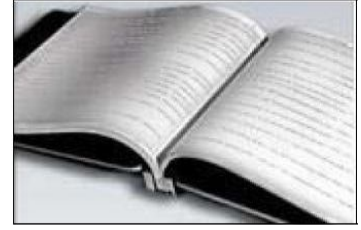
Sistem kuran eril usun en harika temsilcilerinden biri olan Hegel'in felsefesinde, Saltık Geist'in edimselliği felsefe, sanat ve dinde, bir de en üst örgütlenme biçimi olan devlette kadına çok az yer vardır, neredeyse yer yoktur. Örneğin hükümetin başında bir kadının bulunması, devlet ve toplum için en olmayacak şeydir, tehlikelidir. Zira kadınlar, halkın beklenti ve ihtiyaçlarına göre değil, rastlantısal eğilim ve düşüncelerine göre karar verirler. Bu eksiklik, eğitimle giderilebilir arzi bir durum değildir:

"Kadınlar okumuş olabilirler ancak yüksek bilim, felsefe ve soyutluk isteyen belirli bazı sanatsal ürünler için yaratılmamışlardır. Kadınlar fikir, zevk ve narinlere sahip olabilirler ancak ideal olana sahip değildirler" (Akt. Sacksofky, 2001: 727).

Kadının, öğrenilmiş çaresizlikle, maruz kaldıkları eril eğitim yüzünden kavramlarla karşılaştığında ya da yüzleştirildiğinde verdiği tepki ussal değil, duygusal bir terminolojiyle dile gelir. Sorun, dişil usun bir yoksunluğunda değil, eril usun kendi karakterini vererek kurduğu felsefe tanımındadır. Dişil, eril us tarzı bir düşünme edimi sergilemekte zorlanır. Örneğin aşağıdaki metnin kadın yazarı şöyle der:

"Artık kavramlarla konuşup / anlamaya / çatışmaya / uzlaşmaya çalışır olduk sanki... Her bir kavram ifade ettiği olgudan ayrı düşünmekten midir nedir, bitmeyen bir girdabın içindeyiz hissine kapılıyoruz çoğu zaman" (Tavuz, 2012: 3).

Gerçekte farklı bilme biçimlerinin varlığı, farklı usavurma biçimlerinin ortaya çıkışıyla kabul edilir olmuştur. Mitoloji, din, felsefe, bilim, ekonomi, sosyoloji ve antropoloji ussal yargılarla kurulmuştur. Bu us, aşağıdaki alıntı metinde ifade edildiği gibi, eril ustur. Feminizm, dişil usun ergenliği, kendini ilk bilişidir. Dişil usun düşünmek ve düşünce üretmesi için metaforik, hikayeli veya retoriksel anlatılara önem vermesi gerektiği yollu öneriler, alternatif inşa etmede işe yaramasa da var olanı kavramada işlevseldir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

b) Eril Bilim Olarak Modern Bilim

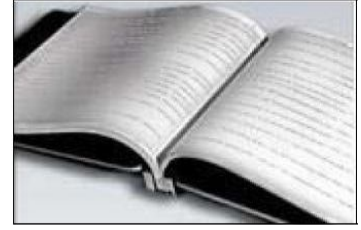
Nesneye dair kesin bilgi anlamına gelen bilimsel bilginin nesnellik ve tümelliği ise modern zamanlara ait bir iddiadır. Felsefede Descartes, bilimde ise Galilei tarafından kurulan modernizm, epistemoloji ve ontolojide özne ile nesnenin saltık ayrımı ve saltık yayılımını, bilimde ise gözleme dayalı tümevarım ve matematiği evrensel diye konumlandırır. Aslında yeni bir karşıtlık sistemi inşa eden modernizm, Aristotelesçi ikili karşıtlıklar mantığının yeni biçimde kuruluşudur. Karşıtlıklar mantığı varlık ve bilgiyi, birbirini dışlayan fakat birbirini mantıksal olarak zorunlu kılan ikili terimlerde kurar. Descartes'ın modern ontolojisi, modern epistemolojinin üzerine yükseldiği projedir. Descartes'a göre var olanların tümü iki türdendir: düşünen ruh veya yer kaplayan madde. Bir yandan özne olarak bilen ruh, diğer yanda nesne olarak bilinen mekanik nesne bulunur. Kadının nesne oluşu burada sağlamlaştırılır:

“Birinci taraf erillikle (masculinity), ikinci taraf dişilikle (femininity) özdeşleştirilmektedir ve ikinci taraf, birinci taraftan daha düşük değerdedir” (İşler, 2010: 117).

Üstteki alıntının yazarının da tespit ve teyit ettiği gibi, bu yüzden postmodern zamanlarda artık geleneksel diyebileceğimiz epistemolojiler, kadını bir bilen özne olarak kabul etmezler. Aslında kadının özne olmaması yeterince ciddi bir sorun değildir. Zira baş edilmesi gereken büyük sorun, ayrımın saltıklaştırılması,

yani özne ile nesne arasına dolayım, bulaşmışlık ve bağlamsallık konumlandırılmamış olmasıdır. Özne, kendini nesnesinden mutlak biçimde ayırt eder; bilmeyi, bilgiyi, gözlemi, deneyi, yargıyı, kuramı kendine hasreder. Nesnelliği de nesneyi de öznenin yargısına terk eder. Nesne olma, en radikal anlamına kavuşur. Tehlikeli olan bu soyutlamadır. Böyle olunca da kadın, erkeğin dünyasına ontolojik olarak değil, epistemolojik olarak etki etmekte, kendi yansımasını varoluşsal değil, mantıksal ve ussal düzeyde sunabilmektedir. Artık doğayla özdeşleşmiş kadın, doğanın ruhtan yoksun oluşunu gibi bir materyaldir. Üretilen, tüketilen, dönüştürülen, ekilen, biçilen bir doğa veya tarım arazisi gibi örneğin. Nasıl olsa modern bilimi kuran modern felsefe, özneye, nesnesine tam uygun yargıda bulunma gücünü olarak vermektedir.

Francis Bacon'ın tümevarımsal yöntemi, Descartes'ın ürettiği analitik geometri, Galilei'nin ürettiği sayısal tasvir: işte modern bilim. O, kadınların ussal karar verme yeteneklerini bir kere daha ve güçlü biçimde hadım etmiştir. Doğa ve kadın andırımı kurulu bu yaklaşımda. İnsanın doğayı kontrol altında tutması, düzenlemesi, imar etmesi gibi erkek de kadını belirler, kullanır, inşa eder. Eğer modern bilimlerin felsefi bir yorumu olan fizikalizmin tin bilimlerine tahakkümünden kurtulup yeni bir bilimsel yöntem icat edilebilirse eril epistemolojinin yol açtığı yıkımlarından kurtulmak daha çok mümkün olacaktır. Ancak modern

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

kalındığı sürece, eril usun değirmenine su taşımaya devam edilir.

“Bilgi alanının öznesi, cinsiyetsizmiş gibi tahayyül edilmesine rağmen bu özne, aslında erkek deneyimlerine göre tanımlanan ve erkek olduğu tahayyül edilen bir öznedir. Aynı şey aslında her tür erk sahibi özne için geçerlidir” (Şimşek, 2010: 5).

Kadınların ikincilliği, Descartesçı (Kartezyen) felsefenin benimsenmesiyle modern bilimlerde ve kurumlarda gerçekleşmiştir. Kartezyen düalizm, kendini bilim olarak kurmak isteyen her disipline, fizik, kimya, sosyoloji, psikoloji, ekonomi hatta tarihe rehberlik eder. Böylece bir bilim geleneği, geleneksel bilim binası inşa edilir. Geleneksel veya günümüzdeki hâkim ya da ana-akım (veya neoklasik) bilim yapma tarzını, pozitivist ontoloji ve analitik epistemolojiye başvurur. Buradaki bilimsel bilginin üretici, dönüştürücü ve yorumlayıcı öznesinin erkek olduğu, örneğin ekonomi kuramlarındaki “*homo economicus*”un aslında her zaman erkek olarak tasavvur edildiği, bundan dolayı da dışıl usun ekonomide içerilmediği bulgulanabilir. Dahası vardır:

“[E]gemen iktisat anlayışının epistemolojisini ‘bilimsel pozitivizm’in, yöntemini de ‘ekonometri ve istatistik’in oluşturduğunu, nesnel bilgi anlayışında, kanıt temelli bir akıl yürütme biçiminin benimsendiğini söylemektedirler” (İşler, 2010: 115).

Her zaman modern diye anlandırılmış olan bilim, normatiftir. Bilimin normatif oluşu,

erkeğin buyurgan oluşu hatırlandığında hiç de şaşırtıcı olmamalıdır.

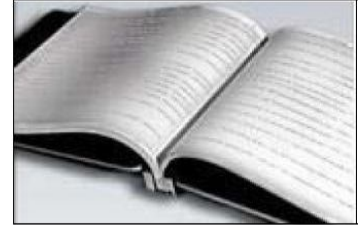
c) Karşıtlıklar Epistemolojisi

Descartes tarafından konumlandırılan ikili karşıtlıklar, tüm modernizm boyunca sürdürülmüştür. Modern Newtoncu bilimin bir epistemolojisini inşa edilen Kant’ın epistemolojisinde karşıtlıklar, metafizik bir karaktere bürünerek görüngü evreninden numen evrenine sürülmüş olsalar da eril usun işleyiş biçiminde, özellikle modern ve aydınlanmacı düşünme geleneğinde antinomi biçiminde varlığını devam ettirmiştir. Dışıl usun, kendisine tahakküm eden eril usun yapısını bozma girişiminde tespit ettiği başlıca karşıtlıklar şöyledir:

Kültür-doğa, ruh-beden, aşkın-içkin, akıl-his, kamusal-özel, aktif-pasif, soyut-somut, erkek-kadın, doğru-yanlış, varlık-yokluk...

Batı metafiziğini eleştirirken Martin Heidegger ve Jacques Derrida’nın kalkış noktası, bu karşıtlıklar olmuştur. Birbirine zıt biçimde kurulmuş bu kavram çiftlerinde, ilk önce gelenler her zaman üstün ve değerli görülmüş, ikinciler ise aşağı ve değersiz görülmüştür. Üstünler eril, aşağılar dışıl olanla ilişkilendirilmektedir.

Batı kültüründe insan-doğa ilişkisinin karşıtlık olarak kurulması, sanıldığından daha fazla problemin temelindeki ana unsurdur. Üstteki metnin yazarının da tespit ettiği gibi, sorunların altında yatan en önemli neden, bu karşıtlık yoluyla insan kimliğinin doğa dışında inşa edilmesidir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

Başka, öteki ve yabancıların mantıksal yapısı ve bu yapının dışsallaştırılması, her modern olanın da yapısını oluşturmaktadır.

“Akıl kavramı, kocanın karşı, sahibin kölesi karşısında olduğu gibi, doğa kavramının tek ve karşıt tanımını sağlar. Batı geleneğinde akıl doğayı, bir kadın ya da madde olarak anlaşılacak, boyun eğdirilecek ve geçimlik sağlanacak bir alan yapılandırır... Akıl yoluyla doğa alanının sürekli ve artan biçimde egemenlik altına alınması Batılı ilerleme ve kalkınma kavramını üretir” (Akt. Çetin, 2004: 67).

4. ERİL USUN KURGUSU OLARAK MEVCUT ONTOLOJİ

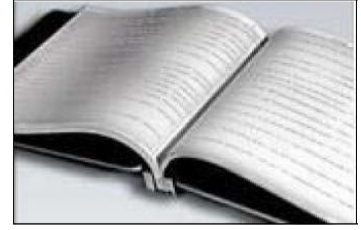
a) Kadın - Doğa Analogisi

Kadına tahakküme dönüşen kadına hâkimiyet, erkeklik göstergelerin biri olarak yaygın kabul görmüştür. Örneğin Türk kültüründe kadına hâkimiyet, “at, avrat ve silah”a sahip olmaya eşlik etmiştir. Kadının bu türden bir nesneleştirilmesi, zamansal bir yayılımla ilgilidir. Ele geçirilinceye değin kadın, şeylik kıpısında bulunur, ele geçirildiğinde, hüküm altına alındığında tahakküm edilerek nesneleştirilir. Zira nesne, yalnızca hakkında öznenin bir yargıda bulunduğu şey değil, öznenin tahakküm edebildiği belli bir şeydir. Kadının nesne oluşu, aslında İnsanın nesneleştirilmesi: nesnelere gerçek anlamda ancak kadının katılımıyla zenginleştiğinde bolluk olarak nitelendirilmeye layık olur.

El altında tutulan şeylerin nesneleşmesi, kadının el ile tutularak, elde tutularak, ele geçirilerek, elden çıkarılarak tedavüle sokulması. Pasif nesnelere grubunun üyesi fakat göz alıcı değerli ve sayısı sınırlı ve üretimi kolay olmayan, üretimi tümüyle diğer nesnelere otantikliğiyle ayrılan bir üyesi olan kadın, en kıymetli şeydir erkeğin. Modern us için doğa nesnelere toplamı olduğu gibi, kadın da erkeğin dünyasındaki nesnelere biridir. Rönesans’tan beri modern usun, yeni yöntemle denetim altına almaya çalıştığı, gizemlerini, sırlarını, yasalarını öğrenmeye giriştiği doğa, erkeğin gelinidir. Örneğin Rönesans düşünürü Francis Bacon, “Doğa, senin gelinin olsun!” diye yazarken doğanın sırlarını ele geçirecek ve onu bir kadın gibi, bir nesne gibi kontrol altına alacak tümevarımsal yöntemini övüyordu.

Kadın ile doğa arasında eril usun kurduğu analogi, doğal kaynaklar, çevre, hayvanların durumunu ile kadının durumunu eşitler. Kadın da doğa gibi, doğa da kadın gibi sömürülür. *“Kadın ve doğa, potansiyel olarak tehlikeli ve kaotik olarak düşünülür ve ataerki dinlerde erkekler yalnızca bu tehditkâr güçleri egemenlik altında alarak, onları dönüştürerek tinselliği yaşatabilirler” (Çetin, 2004: 64).*

Çoktanrılı pagan inanışlardaki kadının doğayla andırımı yoluyla, doğurganlığı ve şefkati yüzünden kazandığı saygınlık, tek tanrılı dinlerle birlikte tekrar yitirilir. Tek tanrılı veya semavi dinlere göre yeryüzündeki her şey, göksel bir tanrı tarafından yaratılmıştır ve yeryüzünde

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

insanın egemenliği ve veraseti vaat edilmektedir (Bkz. Kur'anı Kerim, 21/105).

İnsan ile doğa arasındaki ayrılık, kadın ile doğa arasındaki aynılık, insanın doğayla ve kadınla ilişki biçimini de tayin etmiştir.

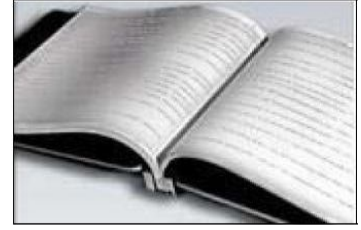
Eril usun kendine özgü bir işleyişi zaten vardır. Eğer var olmasaydı, eril usun hâkimiyeti, nesne sahipliği düzeyinde kalır, erkeklerin toplumsal yapı içindeki güç ve iktidardan pay alma nispetlerine göre oluşan hiyerarşisine benzer, kadın hakları ayrı bir tartışma konusu olmaz, insan hakları kategorisi ve ismi altında tartışılırdı. Tartışmayı farklı kategoriye aktaran, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin öznesinin erkek, nesnesinin kadın olmasıdır. Burada şimdi etken eril, edilgen dışıldır.

Eril usun kendi unsurlarına çözümlenebilmesi için kendi içsel mantığı uyarınca dışıl usun konumlandırılması ve olası işleyiş mekanizmasının tasvir edilmesi gerekir. Dışıl usun işleyişinin çözümlenmesi, hem eril us için hem de dışıl usun özdeşliğini tesis etmek için gereklidir. Dışıl usun ürünlerini inceleyerek onun neye benzediği üzerine düşünebiliriz. Şimdi doğa, erkek ve güç temasını işleyen aşağıdaki bir dışıl üretim olan şiir örneğini inceleyelim:

*“Sen ki övünürsün
Gövden ve sertliğinle
Bir bulutu ele geçirdin mi?
Ve gökkuşağını doladın mı beline... (Sezer,
2012: 7).*

Kadınlık bilincinde yazılmış olan bu şiir, erkeğin kendi inşa etmediği bir bedene gönderme yapar; bedeni gövdeyle, gövdeyi ise sertlikle bağdaştırır. Bedenin kadında gövde olarak bulunmayışı... Sözcüğün birincil anlamında gövde, organların kendine bağlandığı ana bölümdür. Kadın bu ana bölüme bir organ olarak, örneğin bir el, ayak, göz, baş, ayak olarak eklenmiş harici bir eklentidir.

Eril güç, saltık değil görelidir ve elbette bunun bilincindedir, en azından biyofizyolojik güç olduğu müddetçe sınırlıdır. Bu yüzden de üstteki şiirde eril güç, “bir bulutu ele geçirmeye” ayartılır ki güç ve iktidarının sınırlarının bilincine ersin! Ele geçirmenin çoklu anlam katmalarına gönderme yapılır. Ele geçirme, tümüyle mümkün olmayan bir teşebbüs, kadın tarafından ele geçirmeye tahrik edildiği her durumda ereğiyle tatmin olamayan bir hamle olur. Bu erişilemezlik, ele geçirilemezlik, gördüğü halde sahip olamayıp erkek gücüne meydan okur ve erkek gücünün aslında erimi sınırlı bir güç olduğunu ilan eder. Kadın bundan sonra erkeğin gözü önünde durup, gözünü kendi üzerine takıp elini üzerinden uzak tutabilir. Kadın, erkeğin elini çekmesine gerek bırakılmadan erkeğin elini sürekli yakalamak ve ele geçirmek için uzatacağı uzak bir nesne, sanki yakalanabilecek, kavranabilecek, ele geçirilebilecek bir NEPELE olduğunu düşündürecektir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

Kadın, Zeus’un buluttan biçtiği bir tanrıça Nepele² olur.

Şiirin kadın yazarı, erkeğin utanç nedenini anlamı sert, biçimi alaylı şekilde hatırlatır. Der ki:

“Ah bir kadından doğmasaydınız keşke”
(Sezer, 2012: 7).

Erkek için bir kadından doğmuş olmak, kötülük olarak ona yeter; utanç nedeni olarak kadından doğmuş olmak yeter. Erkeğin doğasına, rahim ve doğum yoluyla bulaşan bu kötücül kalıttan kurtulmanın yolu ontolojik olarak var olmadığından erkek antropolojik ve ona bağlı etkinlikler alanından bundan kurtuluş çaresi arar. Kurtuluş, bu yüzden insanın kurtuluşu için olsa da erkeğin kendini arındırması, kötülüklerinden kurtulması olur.

b) Paganizmden Teizme Geçiş ve Yaratılış Miti

Çok tanrılı pagan dinlerinden tek tanrılı semavi dinlere geçişin en karakteristik miti herhalde yaratılıştır. Yaratılış mitini üreten ve sahiplenen tek tanrılı üç semavi dinin ilki olan Museviliğin kutsal metinlerinde yer alan şu aşağıdaki metinleri incelediğimizde, erkek egemenliğinin epistemoloji, antropoloji, tarih, hukuk ve ontolojiyle ilgili dayanaklarını çok geniş bir yelpazede içerildiğini bulgulayabiliriz. Kitabı Mukaddes Eski Ahit, Tekvin 1. Bab’da yaratılışın altıncı ve son evresinde;

(gün) ışık, gök, güneş, ay ve hayvanların ardından insanın yaratılışını anlatarak başlar:

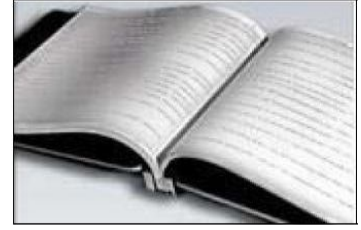
“Ve Allah dedi: Suretimizde, benzeyişimize göre insan yapalım; ve denizin balıklarına, ve göklerin kuşlarına, ve sığırlara, ve bütün yeryüzüne, ve yerde sürünen her şeye hâkim olsun. Ve Allah insanı kendi suretinde yarattı; onları erkek ve dişi olarak yarattı” (Tekvin, Bab 1/26).

Rab Tanrı, yerin toprağından yapar insanı. Ve onun burnuna hayat nefesi üfler, insan yaşayan canlı olur. Ardından baksın ve korusun diye, “[Ş]arka doğru Aden’de bir bahçe dikti; ve yaptığı adamı oraya koydu” (Tekvin, Bab 2/8). Adama, bahçenin her meyvesinden yemesi serbest kılındı, her ağaçtan istediği gibi yiyebilirdi. Fakat biri hariç: “[İ]yilik ve kötülüğü bilme ağacından yemeyeceksin; çünkü ondan yediğin günde mutlaka ölürsün” (Tekvin, Bab 2/17).

Kadın, bir araç olan ağaç, seçere, soykütüğü olarak tasvir edilir. Ve Adam Aden’deki baheçede hala yalnızdır ve yasak ağaçtan henüz yememiştir. “*Ve Rab Allah, her kır hayvanını ve göklerin her kuşunu topraktan yaptı; ve onlara ne ad koyacağını görmek için adama getirdi; ve adam her birinin adını ne koydu ise canlı mahlukun adı o oldu*” (Tekvin, Bab 2/19).³ Adamın yalnız olması iyi olmadığından ona uygun bir yardımcı da yapıverdi Tanrı. Kutsal kitapta şöyle yazılıdır:

² Nepele: Antik Yunan mitolojisinde buluttan biçilen kadın tanrıça.

³Kuran-ı Kerim’de şöyle yazılıdır: “Ve [Allah] Âdem’e isimleri tümünü öğretti” (Kuranı Kerim, 2/31).

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

“Ve Rab Allah, adamın üzerine derin uyku getirdi, ve o uyudu ve onun kaburga kemiklerinden birini aldı, ve yerini etle kapadı; ve Rab Allah, adamdan aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı, ve onu adama getirdi” (Tekvin, Bab 2/21).

Rab Allah, insanı mübarek kılar ve adını “Adam” koyar (Tekvin, Bab 5/2). Kadının azdırması veya kandırması ile⁴ yasak ağacın meyvesinden yiyen erkekten önce kadın hakkında hüküm verir Tanrı ve şöyle söyler: *“Zahmetini ve gebeliğini ziyadesile çoğaltacağım; ağrı ile evlat doğuracaksın; ve arzun kocana olacak, o da sana hâkim olacaktır”* (Tekvin, Bab 3/16).

Adam’a ad veren Tanrı, Adem’e de adlandırma gücü verir. Yalnızca gerektiğinde kullanılan güç değil bu, yetki ve sorumluluktur da aynı zamanda. Adlandırmaya yetenekli ve yetkili adam, Tanrının yeryüzünde yarattığı her şeye ad verir, elbette kadına da:

“Ve adam dedi: Şimdi bu benim kemiklerimden kemik, etimden ettir; buna Nisa denilecek, çünkü o insandan alındı” (Tekvin, Bab 2/22).

Nisa, insanı (adam) yasağı ihlâl etmeye ayarttıktan ve Tanrı kadını cezalandırıp

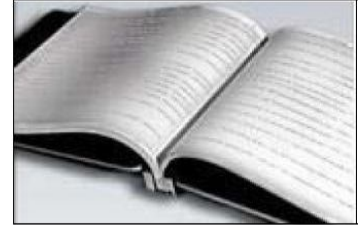
insanı tedip ettikten sonra, erkek, kadına yeni bir ad verir: Havva.⁵ Anlamı, “hayatı olan”, bir yaşama sahip olan demektir. Ve Tanrı öncesinde ve sonrasında insanı, kendi suretinde yaratır, yani tanrının suretinde (Bkz. Tekvin, Bab 1/27). Bu miti nasıl anlamalıyız?

Tüm erkekler bir kadından doğmuş olsa da ilk erkeğin, has erkeğin yani adamın, yani Âdem’in bir kadından doğmuş olması, eril us için kabulü imkânsız bir hipotezdir. Bu yüzden ilk erkek, kadından doğmaz fakat kadın ilk erkekten doğarlar. Adamlar kadınlardan doğar fakat Âdem, “kadın”dan doğmaz. İlk kadının doğumuna eşlik eden ve yön gösteren erek, erkeğin *yalnızlığı, can sıkıntısıdır*. Böylece başlangıç aklanmış, kaynak berraklaştırılmıştır. Eril usun harika bir başarısıdır yaratılış miti.

Eril usun yaratılış mucizesinde kadın, kendine insani bir başlangıç kaynağı bulurken insan kendine insani bir başlangıç koşulu bulamaz. Erkek, insani bir başlangıçtan yoksun kalır. Erkeğin anasız babasız, öksüz kalışı onu Freudyen bir eksikliği telefî etmeye iter. Bir travma: Erkeğin mevcudiyetine belli bir başlangıç noktası tayin etme, onun belleğinde bir tarihsel birikimin, az ya da çok bir doğum sürecinin bulunmamasıdır. Bu doğal başlangıcın imkânsızlığına eril usu zorlayan, görgül her erkeğin yumurta

⁴ Hıristiyanlık ve Müslümanlık, önce erkeğin yaratıldığı, kadın vesilesiyle yasağı ihlâl ettiği, Adem’in isimleri bildiği ve bu yüzden diğer ruhani varlıklara üstün tutulduğu, yeryüzünün denetimi, imarı ve yönetiminin insana verildiği, Tanrının insanı, yani Adem’i kendi suretinde yarattığı, kadının mirasıyla erkeğinkinin eşit olmadığı gibi birçok konuda aynı miti paylaşırlar. (Örneğin Bkz. Kurani Kerim, 2/32-36; 4/1; İncil, Elçilerin İşleri, 17/25; Korintlilere 1. Mektup, 15/45 vd.).

⁵ Kurani Kerim’de şöyle yazılıdır: “Biz insanı en güzel biçimde yarattık” (Tin Suresi, 4). Ayrıca hadisçi Müslim’in kitabında yer alan bir ifadede Hz. Muhammed, şöyle söylemiştir: “Allah Âdemi kendi suretinde yaratmıştır” (Müslim, 1981, Cennet-25).

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

taşıyan bir kadından doğuyor oluşudur. Görgül us, görgül erkeğin kadına bağımlılığını yadsıyamaz. Eril usun ürettiği yaratılış mucizesi miti, evrik biçimde kadının kurtuluşunu imler.

Eril us, erkek biyo-kimya ve fizyolojisinde bulunduğu avlanma, biriktirme, öğrenme, saygınlık, inşa etme, muhatap kabul edilme, doğayla savaşma gücünü, kendi başlangıcını, kadından uzaklaştırarak salt doğaya kadar geri götürmek için kullanmıştır. Fakat eril usun erkeği, kadından uzaklaştırma gayreti, erkeğe yüzyıllarca sonuna ulaşamayacağı daha büyük bir muamma inşa etmesiyle neticelenmiştir. Kadından kaçarken muammaya yakalanmıştır. Hem uzaklaştığı kadın hem de kendi başlangıç miti, çetrefil bir soruna dönüşmüştür. Kadın, erkeğin kendine başlangıç bulamadığı tarihsel açıklamada kendine erkekte bir başlangıç bulur.

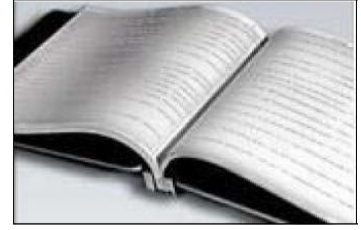
Erkeğin yaratılış mitindeki kadının bu kurtuluşu, hala gerçekleşmemiş bir kurtuluş olarak insan hakları, eşitlik ve adalet kavramları bağlamında kadının gündeme getirilmesiyle belirgin hale gelir. Kadın, hala insan hakları mücadelesi vermektedir. Kadının, toplumsal cinsiyet meselesindeki konumu, erkek karşısındaki ikincil konumlandırılmışlığının ilanı ve mücadele çağrısıdır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği tartışması, mitolojik ve felsefi temellendirme açısından ele alındığında yaratılış mitindeki kadına sunulan bu imkân göz ardı edilmektedir. Kadının erkek karşısındaki kurtuluşu, yalnızca görgül bir kurtuluş değil, mitolojik, dinsel

ve felsefi bir kurtuluştur da. Fakat güncel insan hakları tartışması, görgül verilerin bir sentezi ve çözümlenişiyle meşguldür. İstatistikler, literatür taramaları, parti programları, kalkınma planları, ders kitapları, hukuk metinleri ve söylem analizleri... Bu tür görgül veri toplama teknikleri ve tümevarımsal usavurma yoluyla yürütülen tartışma, felsefi değildir. Bu yüzden de her zaman yeni bir tartışmayı beraberinde getirmesi beklenebilir.

Eril us kendine köken ararken bulunduğu görgül kökensizlikte kadın için görgül bir köken konumlandığına bilincinde olmadığını söylüyoruz. Erkeğin kaburga kemiğinden, yani bir uzay-zamansal unsurdan, dünyevi bir materyalden fakat dirimli, kıpırdayan, sibernetik bir organizmanın bir parçasından öyle teşekkül etmiştir kadın. Ve her dirimli canlının yumurtadan çıktığına dair tümevarımsal yargı önümüzde durur.⁶ Kadının kökeni de ereği de dünyadadır. Erkekte başlayıp toplumda son bulur.

Görgül erkeğin umarsız derdine çare, görgül değil, felsefidir. Çünkü görgül paganizmin varlığını paranteze alan, ussal yaratılış mitolojisidir. Erkeğin kurtarıcısı güçlü erkek değil, kuşatıcı eril ustur, erkeğin usu olan eril us. Kendi iç işleyişinde antinomiler üretmekten kurtulamayan, karşıtlıklar yaratmaktan kaçınamayan, çözüme muktedirmiş algısı

⁶ Her canlı yumurtadan çıkar. Bu ifade, Latince “Omne vivum ex ovo” biçimindedir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

sunup bunda başarısını sürekli kılamayan bir ustur.

Yaratılış mitolojisinin sonraki düzeltilişine göre erkek insan, yeryüzünde Tanrının temsilcisi, halifesidir.⁷ İnsan, Tanrının “şimdi ve burada” yokluğunu, ona iman etmiş bir mümin olarak temsil eder. Erkeğe bu onur yetmez; erkek kadını da temsil etmek ister. Tanrının temsili metafizik olsa da kadının erkek tarafından simgesel temsili görgüldür. Temsil ilişkisi, kadın – erkek dolayımı söz konusu olduğunda farklı bir boyut kazanır. Şunu okuduktan sonra devam edelim:

“Ve bir mevcudiyeti temsil etmeyi istemek, temelde onun üzerinde egemenlik kurmayı istemek de demektir. [...] Başka bir deyişle kendi başına vücut bulmaktan aciz olan şeyler temsil edilir” (Sayın, 1999: 18).

Erkeğin kadını gösterdiği temsil ilişkisinde, temsil edilen şeyin, kendini kendi başına dile getiremeyeceği görüşü hâkimdir. Nesnelere kendi başlarına dile gelememekte, bu yüzden kendilerini temsil eden imgelere eli mahkûm teslim edilmektedirler. Nesne, ancak temsil edici imge sayesinde yaşama geçer, hayat bulur. Nesnelere, kendilerine dışsal temsil edici imgelere benzemeye çalışırsalar da her zaman imgeye dışsal kalırlar. Bu dışsallık, imgenin inayetini uman bir çaresizliği ve eli bağılılığı da gösterir. Kadının gökyüzünde, yeryüzünde ve toplumda temsili, baba, koca veya abi tarafından

sağlanır. Ve en nihayetinde kadının mitolojik konumu, bir kadın yazarın tespit ettiği gibidir: “[Ü]üstü kapalı bir şekilde dinlerde, yasalarda vs. kadınlar, âdemoğlu/insan/adam kavramının dışında tutulan ‘öteki’dir” (Tavuz, 2012: 6).

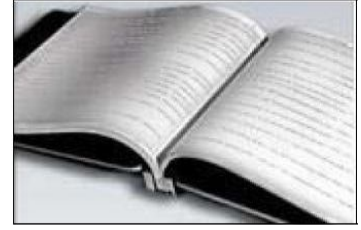
c) Kadın Bedeninin Statüsü

Kadın, kendisinin bir nesne oluşuna öylesine eğitilmiş, öylesine hazırlanmıştır ki kadın da kendisini bir nesne olarak alımlamaya başlamıştır. Kadının kendisini bir nesne olarak görme biçimi ve kadının aşırı sosyalleşmesi, toplumsal düzenin harekete geçirici gücünün eril us, eril arzu ve eril eğilimler olduğunu derinden fark etmesi anlamına da gelir. Kadın bedeni söz konusu olduğunda dişil us, eril usun kurduğu düzeneği fark ederek, oyuna dâhil olarak oyunu sürdürür.

“Erkekler kadınları seyrederek. Kadınlar- sa seyredilişlerini seyrederek. Bu durum, yalnız erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkileri değil, kadınların kendileriyle ilişkilerini de belirler. Kadının içindeki gözlemci erkek, gözlenense kadındır. Böylece kadın kendisini bir nesneye – özellikle görsel bir nesneye- seyirlik bir şeye dönüştürmüş olur” (Akt. Çimen, 2011: 50).

Estetik bir nesnenin duyu organları vasıtasıyla düşünme gücünü ve karar verme mekanizmasını harekete geçirme süreci söz konusu burada. Estetik nesnelere alımlayıcısı, Kantçı anlamda, ussal değildir, yargı gücüyle ilgilidir.

⁷ Kuranı Kerim’de şöyle yazılıdır: “[B]en yeryüzünde bir halife atayacağım” (Kuranı Kerim, 2/30).

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

Güzellik duygusu uyandıran kadın bedeni, arı usun değil, yargı gücünün nesnesidir. Böylece erkek, kadın güzelliği ve bedeni söz konusu olduğunda ussal kararlar vermez. Kadın da kendini eril usa değil, eril yargı gücüne sunar: Hazza. Bedenin sunumu, yine beden içindir, us için değil. Kadın bedeni, öncelikle erkek için üretilmiştir. Fakat eril us, bu nesneyi kavrayamaz, çünkü nesne kendini estetik nesne olarak, oyuncak olarak, tüketim nesnesi olarak sunmaktadır:

“Bir kızın değeri, başardıkları ve yaptıkları ile ölçülmeli. Ama kızlar, daha çok çekicilik ve güzelliklerinin değerli olduğunu düşünürler. Çekicilik ve etkileyicilik, ancak erkekler üzerinde etkili olursa gücünü gösterir” (Kararlı, 2012: 56).

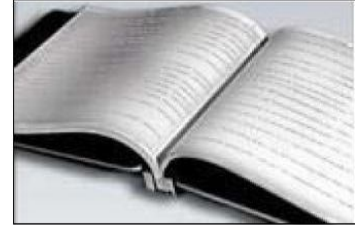
Kadının küçümsemesi, şiddete maruz kalması, erkeğin arzu nesnesi haline gelmesini ifade eden cinsel taciz, eğitim ortamlarının eril us tarafından düzenlenişinin bir sonucudur. Eril us, çağdaş-lığı yaratan us olarak kadının ev dışı süreçlerde bulunuşunu neredeyse açık bir koşula, bedensel görünürlüğü gizlememe koşuluna bağlamıştır. Eğitim ortamları, iş ve kamu ortamlarının kadınca düzenlenişinde ısrar ederek, kamusal alanlardaki kadınlara yönelik cinsel dışavurumları suç olarak tanımlamayıp, kadına, her zaman daha az prestij, etki ve yükümlülük tanıyan pozisyonları layık görerek, bazen de mobbingi görmezden gelerek bunu yapmaktadır. Örneğin eril usun düzenlediği karma eğitim ortamlarında kadın, kendini erkek karşısında, matematik, fizik ve beden

eğitimi derslerinde daha kötü hissetmektedir. Bir araştırmanın sonucu çarpıcıdır:

“Kızlar, okulda devamlı şekilde aşağılanıyor. Bazen kızlara yöneltilen ve çok masum görünen küçümsemeler, dikkat edilirse onların değersiz görüldüğünü ortaya koyar” (Kararlı, 2012: 55).

Erkekler, güç gösterilerine dönüşen kamusal alanlarda kadına, bir nevi haddini bildiriyor. Bu durum, eğitim, iş ve diğer kamusal alanlarda kadınların değerliliğinin ölçütünün, kadın bedeninin erkekler tarafından beğenilmesi olduğu düşüncesini dolaylı olarak besler. Kadının değeri, erkeği etkileme oranına göre şekillenir. Günümüzde benin, özellikle de kadın bedeninin alımlanışı ve tüketilişi biçim değiştirmiştir.

Bedeni ekonomik değer açısından ele alan ve *“Bedenin statüsü bir kültür olgusudur”* diyen Jean Baudrillard’a göre insanlar, yüzyıllar boyunca, bedene sahip olmadıklarına ikna edilmeye çalışıldı. Günümüzde ise ısrarlı ve sistemli olarak bir bedene sahip olduklarına ikna edilmeye çalışılmaktadır (Baudrillard, 2012: 150). Kadın salt beden, erkek düşünen ruhtur. Kadının varlığı, asli olmadığı için genel olarak bedenin varlığının yadsınması anlaşılır bir durumdur. Toplumlar ve ilişki biçimlerine bağlı olarak kadın bedenin statüsü değişmemiş fakat erkeğin de bir bedene sahip olduğu fark edilmiştir. Baudrillard, aynı metnin devamında, bu

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

değişimi yansıtır, şöyle yazar: “*Kapitalist bir toplumda özel mülkiyetin genel statüsü, aynı zamanda bedene, toplumsal pratiğe ve bu pratiğin zihindeki temsiline de uygulanır*” (Baudrillard, 2012: 150).

d) Eril Kavram ve Değerler

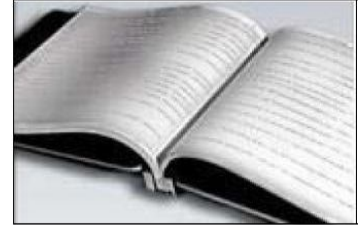
Dişil usun rehberliğindeki kadın hakları ve genel insan hakları savunucuları, mevcut tüm toplumsal yapıların, eleştirilmesi ve değiştirilmesi hatta yeniden düzenlenmesi gereken eril anlamları refere ettiklerini, dolayısıyla eril göstergeler olduklarını, geçmişteki derin kültürel çözümlere ve çağdaş bulgulara dayanarak göstermeye çalışırlar. Ayrıca dişil us, kadınların erkeklerden bir dizi temel disiplinde farklı tavırlar sergilediğini savunur. Buna göre kadınca epistemoloji, deneyim, değer, duyarlılık ve vicdan, insan yaşamı için daha üstün ve gereklidir. Hatta eril iktidar ve siyasetin yol açtığı savaşların dahi engellenebileceğini iddia etmektedirler (Ataman, 2009: 25).

Kadınların şiddet içermeyen araçlar, teknikler ve stratejiler kullandıkları, test ve teyit edilmemiş bir iddia olmakla birlikte üzerinde düşünölmeye değerdir. Mevcut halde kadınlar, büyük kaynaklara ve devlet imkânlarına ulaşma fırsatları daha kısıtlı olduğundan gerekli bilgi, beceri ve desteği toplumsal ve arkadaşlık bağlarıyla elde ederler. Ayrıca kadınlar, daha kapsayıcı ve esnek yapılara sahip alt düzeylerdeki örgütlerde çalışmalarından dolayı İşbirliğini, uzlaşmayı ve taviz vermeyi öğren-

miş oldukları varsayılır. Bu özellik, kadınların savaşan taraflar arasında diyalog kurma ve barış yapıcı örgütlerde etkin olma imkânlarını arttırmaktadır (Ataman, 2009: 25). Son görüş, eril iktidarlar içinde kadına yer açma teşebbüsü olarak okunmalıdır. Esasen kadının mutlak bir özgürlüğünü önermez.

Dişil usun temel eleştirisi, kavram ve değerler üzerinde işletilmektedir. Sistemin eril us tarafından eril değerler ve kavramlarla kurulduğunu ileri sürer. Peki, eril ve dişil değerler, kavramlar nelerdir? Ayrımın ölçütü nedir, nasıl üretilmektedir bu ölçütler? Kadınların dezavantajlı kesim olmasına yol açan mevcut sistemin eleştirisi, dişil bakış açısını, kavram ve değer yapısını da sunar. Yapı ve kurumlar; din, dil, sanat, bilim, güvenlik, eğitim, eğlence, ekonomi, siyaset ve hepsini içine alan kültür... Dişil usun bakış açısından tarihsel kazılar, hepsi için eril unsurlar taşır. Sorun şu ki tarih yazımı ve çeşitli tarih okumaları, tek yanlı bir dünyanın inşa edilmesine uyandırır incelemecileri. Dişil usun eleştirdiği, dolayısıyla eril olan kavramlardan bazıları şunlardır ve genellikle egemendiler: Güç, insan doğası, güvenlik, ulus, devlet, kardeşlik, arkadaşlık, vatanseverlik, fetih, hükümet... Buna karşılık dişil kavramlardan bazıları ise şöyledir: Özgürlük, varoluş, mağduriyet, mahrumiyet, sanık, birey, beslenme, bakım, şefkat, şiddet karşıtlığı...

5. [AİLE İÇİ] ŞİDDETİN ANATOMİSİ

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

Aile, erkeğin kadından ördüğü bir evdir. Erkek, koruyucu ve kollayıcı içgüdüleriyle aileyi korumak adına, kendisinden inşa ettiği halde kadını kontrol altında tutmak, düzenlemek, kendi yasalarına itaate zorlamak gibi çok güçlü bir eğilim taşır. Tıpkı diğerleri gibi erkeklerin kurduğu ailenin bir üyesi olduğu halde, aile bireyleri tarafından tehdit edilen bir kadının sözlerini duyulm:

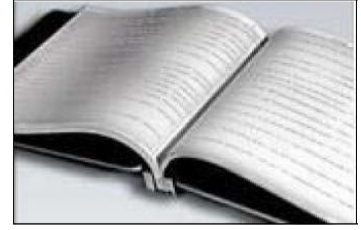
“İşte bunu söylüyorum [...], ailenin korunması için benim ölüm gerek, dirim değil. Ailemin tüm erkekleri benim peşimde, ben bir sırrı açık ettim, ben onlara karşı geldim, ailemi korumak için ya susmam gerekti ya ölmem. Ben ölümü seçtim” (Altınbaş, 2012: 27).

Sık karşılaşılan bir durum olmaması, olguyu göz ardı etmemize izin vermez. Kadının aile içindeki konumu sorgulanmalıdır. Üstteki ifadede, kadının yaşama hakkını sürdürebilmesi için ölmeyi tercih etmesi apaçık bir çelişkidir. Aile içinde, ailenin başka ailelere kapalı, gizli, görünmez sirlara sahip olması, sosyal psikoloji açısından makul karşılanabilecek bir yoruma çözümlenebilir. Ancak yaşamdan daha değerli bir sırrın varlığı ve ifşası durumunda mesele farklı bir bağlama kayar. Ailede karar alma mekanizma bulunmakta ve bu mekanizmada kadınlar da az ya da çok her durumda söz sahibi olmaktadır. Bununla birlikte burada aile meclisi, devletin verdiği idam kararı ya da daha hafif olarak müebbet hapis benzeri bir karar almaya yetkili ve icracıymış gibi görünüyor. Toplumun en küçük örgütlü birimi olarak aile, en büyük örgütü olan

devletin mini modeli gibi iş görüyor: Devletteki cari yasalar, ailede de geçerli. Devlet akıllı ile aile akıllı, devlet gücü ile aile reisinin gücü, hatta bu gücün pratiğe dönüşme teknikleri hem benzerdir hem de eşgüdümlü işler. Ailenin onuru korumak, aile içindeki bir kadının yaşamını korumaktan daha önceliklidir. Ailede erkeğin yaşam değeri, ailenin total değerinden de önemli olduğu dikkate alındığında kadın ölümü, anlaşılabilir bir açıklamaya kavuşur.

Yukarıdaki alıntıda kadın, henüz bir hak olarak tanımlanmamış bir durumu, örneğin “ölüm tercihi”nden bahseder. “Eğer yaşam bir hak ise ölüm de bir haktır” önermesine dayanan ötenazi tezi, aslında burada işlemez. Kadının tercihi, gerçek bir seçim değildir, alternatif olmayan bir sonuç olarak başkaldırıdır. Karar vericinin kadın olması, kadının suç, hata veya günah işlemesi durumunda cezalar daha az ertelenir, davalar daha az acıtır, verilen kararlarda karar vericiler daha çok müsterihtirler. Nesnenin, ikincil cinsiyet taşıdığı davalarda karar vermek, toplumsal vicdan açısından daha az sakınca taşır.

“İşte söylüyorum [...]” ifadesinde kadın, ne zamandır ayan beyan olan, herkesin bildiği bir hakikatin dile getirilmesinden ziyade hiç kimsenin bilmediği bir sırrın ifşasıdır. Hiç kimsenin bilmediği şey, kadın yaşamının eril değerler ve kurumlar için kurban veya feda edildiği hakikatidir. Bunu hiç kimsenin bilmemesi, “kimse” ile ancak “erkek” kastedildiğinde anlamlı olabilir. Kadının bilmesi, sorunun çözümü için yeterli değildir çünkü. Öyleyse kadın,

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

erkeklerle içsel olarak şöyle seslenmektedir:

Bilmiyorsunuz fakat ailenin yaşamı için kadının ölümü gerekir.

Kadının ölümü nedir? Birini sevmesi, toplumsal yaşamın içinden sert ya da yumuşak biçimde evin içine çekilmesi, orada doğrulması, büyütülmesi ve yaşamaya mahkûm edilmesi... Kadının ölümü, birden, aniden veya yatakta, hastanede veya doğal bir kazayla gerçekleşmez. Erkeğin özgürce bulunduğu fiziki ve sosyal ortamlarda bulunamayışı yahut da kendine özgü bir fiziki veya sosyal ortamı kendisinin inşa edememiş olması... İşte kadın yaşamının öldürülmesi. Siyaset, akademi, din ve ticaret. Kadının buralardan erkek tarafından geri çekilmesi, kadının kendini oralardan geri çekmesi: İşte bu iki kere geri çekilmedir. Bu yüzden kadının kurtuluş umudu, yalnızca başka baharlara kalmıyor, topyekûn buharlaşıyor. “İşte söylüyorum [...]” ifadesinde kadın, erkeğe söylüyor fakat erkek kadını dinlemiyor. Kadın, kendine erkek dinleyici bulamıyor. Erkekler yargılamakla meşguller. Kadınlara ancak oynaşabilirler. Ne de olsa durum tam olarak şudur:

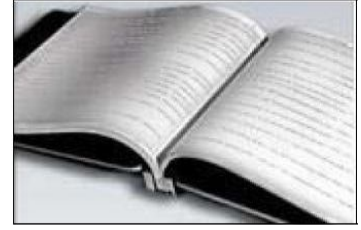
Kadın, erkeğin elinin kiridir.⁸

Erkeğin eli kirlenir ve yıkanır, temizlenir. Kir, erkeğin iş yaptığının ve temizliğin göstergesidir. Ama ondan kurtulmak, kirden arınmak gerekir. İlk günahın, zinanın günah oluşuna kadar, ensest

tabudan yakın akrabayla evlilik yasağına, namus cinayetleri, boşanma, boşanmanın erkeğin rızasına resmi veya gayri resmi bağlanışına, evlenme koşulları, aile düzeninin sağlanması, eve giriş çıkışlara kadar geniş bir yelpazeye yayılmış arınma ve korunma biçimleri icat edilmiştir. Ailenin, soyun devamı olarak kurulması, çocuk arzusu, erkeğin cinsi arzusunun meşru bir tatmin mekânı kılınması, kadının nesne konumuyla ilgilidir. Erkek özne, kadını nesneleştirir, tıpkı doğadaki ve kendi biçimlendirdiği diğer nesnelere gibi. Eril usun belli bir erek için düzenleyici, planlayıcı, organize edici gücü, mükemmel bir barınak yaratmayı başarmıştır: Aile. Böylece kadınlar için en önemli tehdit kurumlarından birinin tipik olarak farklı nitelikte olması şaşırtıcıdır. “*Tam da özel alanda, evlilik ve aile yaşamında kadınlara yaralamalar, saldırılar ve baskılar tehdit etmektedir*” (Sacksofky, 2001: 728).

Kadına tahsis edilmiş alanda kadının şiddete maruz kalmasının en geçerli açıklaması, bekli de şudur: Devletin ve halkın denetimine kapalı özel alan dokunulmazlığı sayesinde kadınlar, kendi alanlarında korumasız kalmışlardır. Fakat burada vurgu, kadının özel alanda, ev içi yaşamda devlet denetimi dışında kalmasını fırsat bilen eril zorbalara kaymamalıdır. Vurgu, “devlet tarafından erkeğin tekeline terk edilen ev içi yaşam” olgusuna yapılmalıdır. Skandal: Devleti inşa eden eril iktidarın, sözde kadına tahsis ettiği ev içini erkeğe emanet etmesidir. Devlet, diğer vatandaşlara en azından hukuken eşit mesafede sunduğu koruma yetki ve

⁸ Türk atasözü.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

yükümlülüğünü, kadın söz konusu olduğunda kadının erkeğine, abisine, erkek kardeşine, dayısına, kocasına göçermiş durumdadır. Ev içi eril zorbalık, denetim dışı bırakılmış, gelenek ve söylem tarafından sağlanmıştır. Kadın özel alana yönlendirilir, erkek ev dışı kamusal alana. Aile ve kadın, içten ve dışarıdan çifte kuşatılmıştır. Kadın bir yandan ev içine mahkûm edilir, öte yandan ev içi emek değersizleştirilir:

“Güç, para ve saygınlık ile ödüllendirilen kamusal alandaki çalışma ve değersizleştirilmiş, tecrit edilmiş bir alan olarak kabul edilen özel alandaki çalışma arasında bir iş bölümü söz konusudur” (Çimen, 2011: 32).

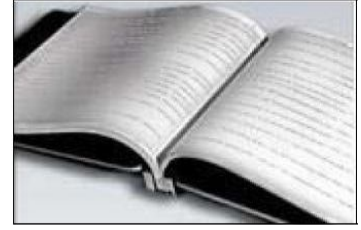
Kadına toplum tarafından biçilen roller, güç, para ve saygınlık açısından ikincildir. Kadın, tüm diğerleri gibi otoriteyi refere eden ve yinelemeyle edimselleşen anahtar rol olarak kadınlık ile annelik arasında yaşamını sürmek zorundadır. Kadının kadınlık gibi bir rolü vardır. Kadın, olduğundan daha fazla kadın olmalıdır, demenin başka bir yoludur kadınlık rolü. Kadın, erkeğin arzuladığı biçimde kadın olması beklenir. Tüm gündelik yaşamını, kadınlık perspektifinden bakarak yaşamaya çalışmalıdır. Kadının *doğal kadın* ile *toplumsal kadın* arasında bir gerilime maruz kalarak yaşaması, kadının yazgısını kendisine yazdıran bir sosyal metafiziktir.

Öte yandan bir kadın, anne olarak, kız kardeş, ev hanımı, hemşire, hasta bakıcı, öğretmen olarak ama hepsinde de erkekten daha az ücretle çalışan ve daha az saygın

olan, erkeğin daha hızlı, doğru ve etkili kararlar almasını ve rekabet etme kapasitesine artırıcı bir destek hizmetleri elemanı işleviyle iş yaparak yaşar. Bazı durumlarda düşük ücretiyle gözden düşürülerek bir erkeğin yanında kendisini daha iyi gösterecek salt bir güzellik nesnesi olma rolünü yerine getirir. Toplumsal roller, alışkanlık olarak yinelenir ve önceden tanımlanmış standartlara uygun biçimde yerine getirilir. Kadınlık, diğer roller gibi elbette kadına haklar verir, sorumluluklar yükler. Bununla birlikte sorun, bu hakların, erkeğin haklarıyla eşit değer ve prestijde olmamasıdır, sayıca çok veya azlıklarında değil; erkeğin onları sahiplenmek için hiç de gönüllü olmadığı haklar olmasındadır.

Eril us açısından ev içi ya da evlilik yaşamı, soyu devam ettirmenin ve kadını denetim altına almanın meşru ve kolay bir yolu olarak icat edilmiştir. Ailede kadınların bu iki amaca yönelik, örneğin talep edildiğinde çocuk doğurmak ve ev içinde bulunmak gibi sorumlulukları vardır. Çocuk doğurma kadın için bir sorumluluk, görev ve varoluş biçimidir. Bu sorumluluk erkeğin işteki görevlerine yerine getirme, para kazanma sorumluluğuna benzer.

Ailenin inşası ve ev içi yaşam ile toplumun inşası ve ev dışı yaşamın karşıt biçimde konumlandırılışı, eril usun iktidarının sorgulanabilir ve sorgulanamaz alanlar yaratma çabasıyla ilgilidir. Cinsiyete bağlı hak ve özgürlüklerin ev içi ve dışı kategorilerine aktarımı ve bu bağlamda tartışılması açısından kamusal ile özeline

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

ayrıt edici tanımlarının, cinsiyetin edimsel uzamı, hak ve özgürlüklerin üst bir güç tarafından teminatının sağlanmış biçiminin tespiti hayati öneme sahiptir.

Kadın, erkeğin evinin bir eşyası, bir aksesuarı olarak; erkeğin sahip olduğu, reisi olduğu bir ailenin mütemmim cüzü olarak görülür. Ama en iyi durumda kadın, erkeğin evidir; aynı zamanda erkeğin yaptığı bir ev. Devlet akıllı, aileyi korumayı amaçlamak aslında erkeğin evini korumayı amaçlıyor. Bir kadın hukukçunun tespitini görelim:

“Devlet kadını, kadın olarak görmüyor, ailenin bir parçası olarak görüyor ve bu nedenle bir yandan şiddetle mücadele diyor, bir yandan kadının güçlenmesini sağlayacak çalışmalardan kaçınıyor” (Erda, 2012: 18).

Devlet, kadına karşı şiddeti önlemek için mücadele etmeyi, çoğu zaman sivil inisiyatiflerin baskısı altında giriştiği lüks bir girişim olarak görür. Kadının korunması, erkeğin erkinin eriminin zayıflatılması anlamına gelir. Bırakın LGBT cinsiyetine yönelik fiili (nefret suçu) veya sözlü (nefret söylemi) tacizi, kadına yönelik eylem ve söylemi karşısını aldığı anda bile bir çelişkiyle yüzleşir. Fark edilmediği ve aşılmadığı müddetçe güçlü bir çatışma üreten bu çelişki, devletin, cinsiyete yönelik eşitlikçi düzenlemelerinde başarılı olmasını engeller. Buradaki içsel çatışmaya yol açan epistemolojik çelişki şudur: Devlet erildir, devlet eliyle eril usun gücü zayıflatılmak istenmektedir. Eril us devlet aklını, erkek ise devlet

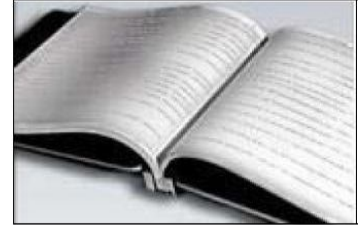
mekanizmasını, siberetik bir sistem gibi kendi yaşamını devam ettirmek üzere kurgulamış ve bugüne kadar yönetmiştir.⁹ Devletin eril olması, sorunun bir yönüdür, kadının devlet ve erkek karşısında bir “kişi (birey)” olarak görülmemesi ise diğer yönüdür. Eril us, dışıyı bir tür insan olarak görmemekte ısrarcıdır.

6. CİNSİYETSİZ HUKUK

İnsanların üzerinde uzlaştığı, meşru olan ilen gayri meşru olanın belirlendiği yasal düzen, bir toplum sözleşmesi olmakla birlikte bu sözleşmenin tarafları erkeklerdir. Erkekler bu sözleşmeyle, bazılarına göre kadın bedenine statüsünü ve ona erişim hakkını düzenlemişler, yani cinsiyetle ilgili bir sözleşme de yapmışlardır.

Dişil us tarafından, hukukun eşitliğe uygun, böylece cinsiyete duyarsız formülasyonuna rağmen eril unsurların baskın olduğunu gösterecek çok sayıda örnek barındırdığı iddia edilir. Ulusal hukuk metinlerinde ve yerel mahkeme kararlarında, kadınların yaşam ilişkilerinin göz ardı edildiği, yalnızca erkeklerin bilgi ve tecrübelerine göre oluşturulduğu görülmektedir. Hem yasa metninin yazımı

⁹ Devletin ne tür bir varlık olduğu yönelik çelişik iki görüş ortaya konulmuş durumdadır. Bunlardan ilki, devletin insanı aşkın kutsal bir gücün temsili olduğunu ileri sürer. Bu görüş, geleneksel, ataerkil ve özcü yaklaşımlar doğurmuştur. İkincisi ise devletin, insan yapımı bir aygıt olduğu, diğer tüm aygıtlar gibi belli işlevlerini yerine getirmek üzere imal edildiğini ifade eder.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

ve yorumu hem de yargıçların adalet kurumundaki cinsiyet açısından sayısal temsil eşitsizliği, hukuk felsefesinin ve politikasının sorunudur. Fakat felsefe ve politika, kadınlar söz konusu olduğunda daha da öldürücü olabilmektedir:

“Biliyoruz ki genelde “vatandaşları” ilgilendiren yasalar, kadınları, bir olayda vatandaş olarak kabul ederek hesaba katıp buna karşın başka bir olayda da yokmuşçasına muamele ederek son derece keyfi yorumlara neden olmaktadır ve tüm bunlar sessiz bir uzlaşma sonucu olarak gerçekleşmektedir” (Akt. Sacksofky, 2001: 721).

Şiddet, ayrımcılık, mağduriyet ve mahrumiyet olaylarında eğer cinsiyet ayrımı yapılabiliyorsa büyük oranda mağdur veya mahrum olan kadın olmaktadır. Kadın cinayetleri, çocuk, yaşlı ve nesli tükenme tehlikesi taşıyan hayvan cinayetleri kadar önemli bir araştırma konusu oluşturur. Bu bir başarıdır ve feminist düşünceden beslenen sivil inisiyatiflerin katkısıyla gerçekleşmiştir. Şiddetin amacına kesinlikle ulaşması ve aslında hiç ulaşmaması anlamına gelen cinayet, kadınların katli söz konusu olduğunda yoğun bir istatistikle erkekler tarafından işlenmektedir. Kadın cinayetleri özel bir ilgiyi, felsefi bir yaklaşımı hak edecek kadar ayırt edici nitelikler taşır. Aslında ölen kadın olduğunda cinayet, yalnızca cinayet olmaz; o artık bir kadın cinayetidir. Öldürmek ne zamandan beri erkek cinayeti karşısına konumlanan cinsiyet üzerinden çözümlenmekte, değerlendirilmektedir?

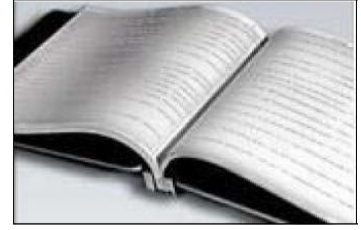
Ölümün ve öldürmenin cinsiyete göre dağılımı üzerine şimdiden yeterince istatistik hazırlanmış durumdadır. Fakat bu istatistikler bizatihi bir anlam taşımazlar. Çünkü istatistiklerde her şeyin kayda alır, istatistik ölçütleri sonsuzca çoğaltılabilir.

Kadınların, erkekler tarafından öldürülmesi hiç de ilginç bir durum değildir, zira erkekler de erkekler tarafından öldürülmektedir. Can alıcı nokta, erkeğin öldürme gücünün kadın üzerinde tezahür etmesidir. Çünkü eril usa göre kadın zayıftır, güçsüzdür, erkeğin korumasına zaten ihtiyaç duyar! Kadını şefkatle kucaklamak beklenirken gazap etmek, eril usun erkeklik töresine ters düşer.

Kadını, erkeğin “namusu” diye tanımlayan töre, kadını, erkekliğin eklerinden biri kılar. Kadın, erkeğin şiarı olduğundan göstergeler arası etkileşim yoluyla kadın, geleneksel bir ritüele veya salt ritüel ile kurban edilir. Bu sunak, ayinlerle, törenlerle, şarkı ve ninnilerle yüceltilir. Yazılan, bestelene, söylenen ve dinlenen bir şarkıyı dinleyelim. Zira şarkı, şiddetin törel meşruiyetini ilan etmektedir:

“At bizim, avrat bizim, silah bizim, şan bizim / Namus belasına gardaş döktüğümüz kan bizim” (Cem Karaca).

Bir erkeğin yazdığı, bestelediği ve söylediği bu şarkı, sahipliğin özgürce dillendirilmesi olmasının yanında kadının kanının ve kadın için dökülen kanın erkeğe ait olduğunu açıklar. Dökülen kadın kanı, erkeğe aittir. Erkek dileği gibi, kendi kanı gibi onun hakkında tasarrufta bulunabilir.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

Erkeğin kendi kanı üzerinde tasarrufta bulunda ölme ve öldürme, en yaygın biçimde savaşlarda gerçekleşir. Savaşlar, bazılarına göre kadınların erkeklere göre daha fazla eziyet gördüğü, cinsel tacize maruz kaldığı, güvensizlik yaşadığı, tecavüz edilerek cezalandırıldığı bir iktidar mücadelesidir.

Kadınlar, tarafı olmadıkları bir iktidar mücadelesinde kurban edilmektedir. Savaş, erkeklere daha çok askeri veya paramiliter lider olma, kaçakçılık yapma, geçici hükümetlerde iş bulma, terfi etme, kahraman olma gibi yeni toplumsal statüler ve fırsatlar sunarken kadınlar açısından karşılaştırılmaz sonuçlara yol açar. Erkeğin getireceği hizmete barış zamanında bile mecbur bırakılan kadın, savaş zamanında bu hizmetlerden büyük oranda ya da tümüyle mahrum kalır; açlık, hastalık ve saldırı tehlikesine açık hale gelir. Örneğin zaruri ihtiyaç maddelerinin kıtlığı en çok kadın ve çocukları vurur, kadınlara yönelik tecavüz ve ırza geçme, savaş dönemlerinde düşman ordusunu cezalandırmanın dolaylı ama rutin bir yöntemi olarak kullanılır. Örneğin 1990'lı yıllarda Bosna Hersek'te on binlerce Bosnalı kadının ırzına geçilmiştir (Bkz. Ataman, 2009, s. 26).

7. SONUÇ

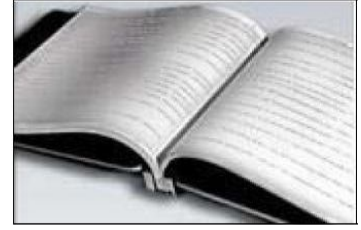
Kadınlar, tek tanrılı dinlerin ortaya çıkışından modern zamanlara kadar süren çok uzunca bir dönemde tüm toplumsal kurumlar tarafından baskı altına alınmıştır. Toplumsal kurumları inşa eden eril us, bazı

temel kurumlarda erkekler arasında eşitsizlikleri önemli ölçüde ortadan kaldırmayı başarmış olsa da kadınla erkek arasındaki eşitsizliği sürdürmeye devam etmiştir. Kadınlar, eril sistemin içinde kaldıkları müddetçe eşitsizliği beslemeye devam edecek gibi görünmektedirler. Fakat modernizmin aşılmaya zorlandığı bugünkü postmodern zaman ve post-modern yaşam pratiğinde dişil us için gerçek kurtuluşu deneyimleme imkanı vardır. Kadın, ilk kurtuluşu, ilksel pagan toplumlarda yaşamıştı.

Francis Fukuyama, 1990'lı yıllara gelindiğinde, ikili yıkılışla, Sovyetler Birliği ve Berlin Duvarının yıkılışıyla birlikte, aslında tek bir şeyin, yani sınıf mücadelesinin bitişiyle tarihin sonuna geldiğini iddia ve ilan etmişti Hangi tarihin sonu? Teorik aklın inşa ettiği büyük ideolojilerin yönettiği tarihin, aslında zamanın akışı içinde yalnızca bir dönem olan, geleneksel ile modern olanın birbirini tamamladığı dönemin sonu.

Modernitenin kazandığı ün, kadın söz konusu olduğunda bir tekel olarak haksızdır. Çünkü sanıldığı aksine modern zamanlarda kadın, özgürlük mücadelesini modern kalıplar, kavramlar ve sistemler içinde kalarak, böylece modern tavırlar sergileyerek sürdürdüğünden modern kadının özgürleşme ve eşit muamele görme girişimi, nihayetinde eril usun düzenlediği bir sistemin çarkları arasında yiter gider.

Birçok kadın, eril usun inşa ettiği sosyal kurumlar içindeki başarılı olmaya yönelik

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

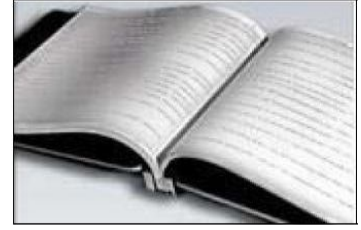
mücadelesi nedeniyle bulunduğu çağa göre farklı yöntemlerle cezalandırılmıştır. Örneğin Madam De Gouges, politikanın erkek işi olduğu ve kadınlara yakışmadığı halde politika yapmaya kalkıştığı için, Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesinin hemen ardından 1791 yılında, devrim mahkemesi tarafından giyotine gönderildiğini biliyoruz. Empati kurarak Gouges'in acısını paylaşmak ya da paylaşmamak, meselenin jeneolojini anlamayı kolaylaştırılmaz. Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'ndeki "eşit, özgür ve kardeş" olan "insan"ın erkek olduğu, yalnızca erkeklerin vatandaşlığından bahsedildiği yeterince açıktı. Bu açıklık, ilk demokrasi deneyiminin gerçekleştiği Antik Yunan Atinası'nda da görülmektedir. Zira Atina demokrasisi de kadınları, çocukları ve köleleri vatandaş olarak kabul etmemekteydi.

Kadınlar için mücadelenin zorluğunun nedeni yahut da ayartıcı bir ifadeyle söylersek, feminizmin gerçek skandalı, eril terminolojiyle eril usa tepki gösteriyor olmalarıdır. Öte yandan kadınlar, erkekler dünyasındaki konumlarını güçlendirmenin, en kötü haliyle "bir erkek gibi" olabilmenin, en kötüsü kadınlığın sınırlarını bedenlerinde bulup onu erkeğe, yalnızca erkeğin sahip olabildiği bir değişim aracına sahip olabilmek için erkeğe zamanla mukayyet anlarda sunmanın mücadelesini vermişlerdir. İlginç bir şekilde kadınların "...-e karşı yürüttükleri mücadele..." ifadesindeki "-e", erkeği refere etmez, eril usu ise hiç çağrıştırmaz. Öyle ki eril usun icat ve

gerektiğinde ikame ettiği kavramsal ekin, dişil usun meşruiyetini tanımaz. Dişil us, ancak eril usun ekini içinde çifte karakter taşıyan unsurları tespit ettiğinde mücadeleye başlayabilir. Aksi halde dişil bir terminoloji, hiçbir terminoloji kökensel olmadığına, özellikle ardıl terminolojiler başlangıç koşullarına duyarsız olmadıklarından, yani her zaman apriori veya başlangıca önsel birtakım başlangıç koşullarına muhtaç olduklarından, dişile göre her zaman "önce" olan eril terminolojiye temellenmelidir. Bu, klasik olmayan mantıkların klasik mantığa, sentaktik açıdan bile bağlı hatta bağımlı olmasına benzer.

Modern zamanlar boyunca kadın, kendisinin de bir "insan" olduğuna inandırmaya, kendisini erkekle üç temel alanda yani dini, siyasi ve hukuki alanda erkekle eşitlemeye çalıştı. Bu yüzden de modern zamanlar, eril usun ve erkeğin kendini tahkim ettiği dönemlerdir.

Gerçek ve rasyonel bir mücadele, ancak ereğinde dişil us tarafından üretilen gerçek bir almaşığın varlığıyla mümkündür. Bunun içinse modern olanın yapısının bozulması, içsel işleyiş mekanizması, gerçekte var olmayan bir merkezin, merkezler çokluğunun varlığının gösterilmesiyle bağlamsallığa, bulaşmışlığa, eklenebilirliğe, iz-sürülemezliğe, iç ve dışa dair sınırların bulanıklığına çözümlenmesi gerekir. Bunun adı post-modern kurtuluş umududur.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası

Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

8. KAYNAKÇA

Altınbaş, A. (2012, Mart 9). Bir Ölüye Nasıl Yardım Edilir? *İzmir Barosu Bülteni 8 Mart Özel Sayısı*, s. 27-28.

Ataman, M. (2009). Feminizm: Geleneksel Uluslar arası İlişkiler Teorilerine Alternatif Yaklaşımlar Demeti. *Alternatif Politika*, 1(1), 1-41.

Baudrillard, J. (2012). *Tüketim Toplumu (Söylenceleri/Yapıları)* (5. baskı). (H. Deliceçaylı ve F. Keskin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Berger, J. (1995). *Görme Biçimleri*. (Y. Salman, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Birleşmiş Milletler. (1989). *Kadına Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi*. Birleşmiş Milletler.

Çetin, O. B. (2004). Ekofeminizm: Kadın - Doğa İlişkisi ve Ataerkillik. *SosyoEkonomi*, 61-76.

Çimen, D. (2011). *Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Televizyon Reklamlarında Kadın*. Ankara: Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi.

Değirmenci, B. (2012, Mart 9). Kadın/Erkek Eşittir... Ama Her

Zaman Değil. *İzmir Barosu Bülteni 8 Mart Özel Sayısı*, s. 24-26.

Erda, P. (2012, Mart 9). Kadın Sığınma Evleri Aileye Yönelik Bir Tehdit Değildir. (D. C. Aygün, Röportaj Yapan)

Fukuyama, F. (1999). *Tarihin Sonu ve Son İnsan*. (2. Baskı). İstanbul: Gün Yayıncılık.

İşler, R. (2010). Feminist İktisadın Geleneksel İktisada Metodolojik Açından Getirdiği Eleştiriler. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(1).

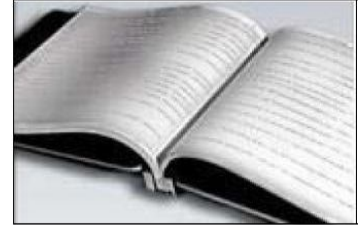
Kararlı, H. (2012). Okullarda Cinsel Tacizin Önlenmesi. *Eğitime Bakış*, 8(22), 54-59.

Kitabı Mukaddes. (2006). *Eski ve Yeni Ahit*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirkeyi Yayınları.

Kuranı Kerim. (1999). *Kuranı Kerim ve Türkçe Meali*. (Y. N. Öztürk, Çev.) İstanbul: Yeni Boyut Yayınları.

Müslim, Ebul Huseyn. (1981). *Sahih I-III*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Osman, H. (2009, Şubat). Türkiye'de Sosyalist Feminizme Kaktüs'ten Bakma. *Praksis*(20), 19-43.

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 43 Mayıs – Haziran 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-Z1 * ID:402 K:370**

<http://www.akademikbakis.org>

Özsoy, E. C. (2012, Mart 9). Bir Baskı İdeolojisi: Heterosekizm. *İzmir Barosu Bülteni 8 Mart Özel Sayısı*, s. 8-10.

Platon. (2011). *Devlet Adamı.* (Furkan Akderin, Çev.). İstanbul: Say Yayınları.

Sacksofky, U. (2001). Feminist Hukuk Bilimi Nedir? (Ç. O. Can, Dü.) *AÜEHFD, V(1-4), 720-734.*

Sayın, Z. B. (1999). *Mithat Şen ve Beden Yazısı.* İstanbul: Kaknüs.

Sezer, S. (2012, Mart 9). Hergele Şiirler. *İzmir Barosu Bülteni 8 Mart Özel Sayısı*, s. 7.

Şimşek, L. (2010). Tarih, Toplum ve Siyaset... Ve Kadın Olmak. *Araştırmak*, 1-16.

Tavuz, Ş. (2012, Mart 9). Yasalardaki Eşitliği Kısmen Sağlasak da Toplumsal Bellekleri ve Geleneksel Anlayışları, Kafalardaki NAMUS=KADIN Denklemini Bozamadık Henüz. *İzmir Barosu Bülteni 8 Mart Özel Sayısı*, s. 3-7.

Toker, H. (2012, Mart 9). Kadının Siyasete Katılımında Uluslararası Ön Model: Norveç Örneği. *İzmir Barosu Bülteni 8 Mart Özel Sayısı*, s. 11-14.